

ASTAAMAHAD GUUD EE MAANSADA SOOMAALIYEED

Qore

Cabdalla Cumar Mansuur

XAMAR

1977

G O G O L D H I G

Kaddib markii ay soo bandhigeen labada aqoonyahan, Cabdullaahi Diiriye Guuleed iyo Maxamed Xaashi Dhamac (Gaarriye), hawshii qimaha lahayd oo ah xeerkii miisaanka maansada soomaaliyeed, waxaa igu dhashay in aan sii ballaariyo buuggayga qalinjebinta oo aan diyaariyay 1974-5.

Buuggaas oo aan kaga hadlayay inta nooc ee maansada soomaaliyeed ay u kala baxdo iyo waxyaabaha u gaarka ah iyo qaybaha balaaqada (linguaggio figurativo) ee loo adeegsado maansada iyo hadalka caadiga ah. Haddaba, waxay ila noqotay in buugaygu koobi karo astaamaha guud ee u gaarka ah maansada soomaaliyeed, oo aan ku qaadaandhigay buuggan afartiisa cutub:

- 1) Qaafiyadda maansada
- 2) Miisaanka maansada
- 3) Murtida iyo balaaqada maansada
- 4) Jaadadka maansada

Gaar ahaan, cutubka dambe, anigoo jaad waliba ee maansada ka mid ah raacsinaya waxyaabaha u gaarka ah (xagga mawduuca iyo munaasbabada loo adeegsado) ayaa waxaan isku dayay in xeerka miisaanka maansada, oo haatan la soo saaray oona ah lafdhabarka maansada, aan u adeegsado dhammaan noocyada maansada ee aan horay u soo uruuriyay iyo kuwo kaleba. Mid walibana, si hogatus ah, ayaa waxaan u raacsiiyay dhowr maanso oo kala duwan ah oo aan ka soo xigtay buugaag iyo cajalaooyin, kuwaasoo magacyadooda ku xusan qaybta raadraaca.

MAHADNAQ:

Waxaa mahadnaq weyn iga mudan dadka gacanta igu siiyay qoraalka buuggan oo ka mid ah Ciise Maxamed Siyaad, Yuusuf Xuseen Aadan iyo Tabada aqoonyahan ee soo saaray xeerka miisaanka maansada soomaaliyeed oo aan aad uga faa'idays-tay, una adeegsaday xataa jaadad maanso oo aan weli lagu tijaabinin xeer-kaas. Arrintaasina waxay ii xaqijisay in xeerka miisaankaasi uu sax yahay, oo lagu tijaabibin karo nooc kastaba ee ka mid ah badda maansada soomaaliyeed.

Qore

Xamar 1977

Cabdalla Cumar Mansuur

Jaamacadda Ummadda Soomaaliyeed

III

TUSMADA BUUGGA

GOGOLDHIG.....	I
TUSMADA BUUGGA.....	III
ARAR GUUD.....	1

CUTUBKA KOOwAAD

<u>HIGGAADDA</u> (qaafiyadda).....	6
------------------------------------	---

CUTUBKA LABAAD

<u>MIISAANKA MAANSADA</u>	10
---------------------------------	----

Qawaaniinta miisaanka.....	11
----------------------------	----

CUTUBKA SADDEXAAD

<u>MURTI</u>	17
--------------------	----

<u>BALAAQADA</u> (10 hab).....	24
--------------------------------	----

CUTUBKA AFARAAD

<u>JAADADKA MAANSADA SOOMAALIYEED</u>	30
---	----

GABAY.....	32
------------	----

Qiimaha gabaygu ku lahaa bulshadii hore.....	32
--	----

Miisaanka baydka gabayga.....	36
-------------------------------	----

GEERAAR.....	46
--------------	----

Miisaanka baydka.....	47
-----------------------	----

BURAANBUR.....	66
----------------	----

Miisaanka baydka.....	68
-----------------------	----

JIIFTO.....	78
-------------	----

Dhiska baydaka jiiftada.....	79
------------------------------	----

GUUROW.....	85
-------------	----

Dhiska baydka guurow.....	85
---------------------------	----

MASAFO.....	92
-------------	----

IV

WIGLO.....	95
------------	----

Miisaanka wiglada.....	97
------------------------	----

MAANSO LA HEESO.....	99
Hees xoolaad (hees geel).....	100
Hees mooye.....	111
Hees caanood.....	120
Hees kebdeed.....	125
Hees caruureed.....	131
Hees ciyaareed.....	137
Ciyaar diimeed.....	138
Ciaaraha caanka ah.....	139
Hees durbaan.....	140
Ciyaar haanood.....	141
Batar.....	142
Saar.....	143
Qaboobey (Bay).....	143
Shirib (Banaadir).....	144
Ciyaar lagu ciyaaro Ceergaabo.....	145
RAADRAAC.....	146

A R A R G U U D

M A A N S O

Waxaynu ognahay inuu afku ka samaysanyahay codad sugan oo dadku ku dhawaaqo si ay ugu suura gasho is afgarasho iyo wada nololi. Maansaduna iyadoo jaad afka ka mida ah, ayaa haddana si sugan, kooban, dhadhan, xiiso iyo quruxbana leh ra'yi loogu cabbiraa.

Astaamaha Maansada Soomaaliyeed

Fikrad kastoon maskaxda ku hayno waxaymu ku sheegi karnaa Hadal ama tixmaansa ah. Hadalku waa af maskaxeed (linguaggio della mente) maansaduse waa af-qalbi(shucureed) waa afka heesaha iyo ciyaaraha. Hadalku si uu u noqdo wax qayaxan oo sugan waa inuu u hogaansamaa qawaaniinta naxwaha, maansaduse naxwaha ka sokow waa inay ilaalisaa sharciga higgaadda iyo miisaanka. Waa inay xambaarsanaata murti adeegsataana xubnaha balaagada.⁽¹⁾

(1) Kuma waafaqsanin dadka qaba in balaagada loo **bixiyo** hadal mal-dahan, waayo xubnaha balaagada waxaa ka mid ah kuwa aan mal-dahneyn sida ekeeyaha(similitudine). Tusaale: Caasha timaheedu waxay u madow yihiin sida dhuxusha.

Bal ka eeg weedha ayuu ku soo sheegnay kana raadi murti mal-dahan.

Higgaaddu waa astaanta maansada ugu sahlan uguna horaysa oo jabnaanteeda dhegteemu dareemi karto. Higgaaddu waxay macaysaa, qurxisaana dhiska beydka maansada, sidaas ay tahay waxaa maanta la ogaaday in higgaaddu aanay ka mid ahayn miisaanka maansada, haddii la doonana laga maarmi karo. Higgaaddu waxay ka mid tahay waxyaabaha ugu waaweyn oo curinta maansada ka hortaagan reer magaalka, inkastoo miisaanku ka shidda badanyahay.

Gabayaatu waa inuu yagaan eraya soomaali ah oo aad iyo aad u fara badan micnahooduna isku mid yahay, waana inuu si fudud u heli karaa una isticmaali karaa, si uusan u gelin deel qaaf, ama aanay higgaaddu ugu jirabin qaadasho eraya ka leexiya u jeedadiisi hore, hoosaasiyana soo bandhigidda wixii niyi kiciiyay oo naftiisu dareentay.

Tani waa tan maanta sababtay inay ku adkaato ninka ku barbaaray magaalada curinta maansadu, waayo wuxuu yaqaan eraya kooban oo la xiriira nolosha madaniga ah, waxaana ka maqan eraya badan oo isu dhigma salkana ku haya dhaqanka iyo nolodha dhabta ah ee Soomaaliyeed. Badiba gofka magaalada ku barbaaray waa ruux dhaqan guuray oo wax u arka sida reer galbeedka ama reer bariga, addegsadaa eraya qalaad oon marna ku imaan karin dhadhanna u yeeli karin maansada soomaaliyeed.

Miisaanku waa xubinta ugu muhiimsan oo aanay maansadu dhismi karin haddii uu jabanyahay ama maqanyahay, wuxuuna addegsadaa sad-

dexdaan qodob oo soo socota:

1. Alamada (Sillabe), 2. Shaqal dheerayaasha, 3. Rugta Shaqal
dheerayaasha.

Beydku maansadu wuxuu ku dhisan yahay tira go'an oo alamo ah.

Aan ka soo qaadano buraanburka oo beydkisu yahay 18 alanle. Had-dii wadarta alanta beydku ka yaraato inta la soo sheegay waxaa dheelitira wadar shaqal dheerayaal ah oo la eg tirada alanta ma-qan. Taasi waxay ina tusinaysaa inay shaqal dheerayaasha yihiin kaaliyeyaal ama dhamaystirayaal. U fiirso tusaalaha soo socda:

Doo -	xa -	di -	yo	hawd-ka	i-yo	mee-sha	da-ran-ta	ba-dan	15+3=18					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Daa-qi	ka-ri	waa-yey	gee-	lii	da-ree-ri	ji-ray	13+5=18							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Na-bad-du	waa	doo-re	soo-	maa	-lii-yey	is-daa	12+6=18							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			

In yar oo maansada ka mid ah ayaan u baahanayn inay tirada alamadooda ku buuxsadaan shaqal dheerayaal, waayo tiradaa alanta beydkooda ayaa go'an oon marna is dhimin, sida geeraarka oo beydkisu uusan abadkii ka badan kana yaraan 6,7 ama 8 alan..

Tusaale:

(7)alan) Rag sa-baan ka sa-baan baan
1 2 3 4 5 6 7

(6 alan) Sa-maan-tuun ba-diyy yaa
1 2 3 4 5 6

(7 alan) Had-duu saa-ki-mi waa-y~~a~~
1 2 3 4 5 6 7

(6 alan) Sal-li-gaan u dhi-gaa
1 2 3 4 5 6

(6 alan) Is-ka see-xo i-dhaa
1 2 3 4 5 6

Kaalinta shaqal dheerayashu ma aha inay dhamaystiraan ti-rada alamada keliya ee waxay kaloo kaalin wayn ka qaataan luuqda waayo waxay leeyihiin saldhigyo u gaar ah oo badanaaba laga helo. Jaad kastoo maansa ahi si gooniya buu u dhismaa, sidoo kale rugta shaqal dheerayaashu way kala duwantahay wayna kala muhinsantahay.. Qaar meela go'an bay ku leeyihiin shaqal dheerayaasha. Kuwana way is rog rogtaa rugtoodu. Kuwa rugta go'an waxaa u badan heesa; sidaas ay maansada la tiryaa kama reebna tubtaas, sida geeraarka iyo wiglada.

Gabayga iyo buraanburkuba beydka shadarkiisa dambe bay ku leeyihiin rug shaqal dheere go'an (**Dih** u eeg tixda geeraarka ah).

Waa lagama marmaan in beyd walba laga helo miisaan iyo higaad, waxayna ku shaqa leeyihiin dhiska beydka maansada. In beyd walba murti iyo balaaca laga helaa shardi ma aha. Howsheoduna waa inay micnaha, dhadhanka iyo curuxda maansada hufaan. Si kasta oo ay u dhisantahay maansadu waxba kama duwana hadal maskaxeedka, haddii aanay gudbinayn murti gilgisha shucuurta dhegaystaha iyo akhriiyahaba.

Maansadu murti ma lahaan karto xiiso iyo dareenna ma abuu-ri karto haddii aanay xambaarsanayn xubnaha balaaqada, maxaa yee-lay intay murtida maansada koobto bay qurux iyo xiisana u yeeshaa.

Jaadadka Maansada Soomaaliyeed:

Jaadadka Maansadu waxay ku kala duwan yihiin luuqda, miisaanka, mawduuca iyo nasaasbada lala eegto, taasoo macaanluu iyo miisagelinta naansada doov weyn ka cayuartaan haddii ay ka tarjumeyso wadciga xilliga: dawaal, aroos, dabbaal deg, shir, farxad i.w.m.

Inkastoo ay adag tahay in la sheego tirada jaadadka maansada soomaaliyeed haddana waxa guud ahaan u qaybinay laba nooc: maanso la tiriyo(gabay, geeraar, jiifto, guurow, buraanbur), iyo maanso la heeso(hees ciyaareed iyo hees hawleed).

CUTUBKA KOOWAAD

H I G G A A D D A (Qaafiyad)

Waa astaan ay wadaagto maansada Soomaaliyeed oo idili ha
 ahaato Geeraar, Gabay, Guuroow, Buraanbur, Hees ama Wiglo.
 Astaantaasi haddii ay ka maqantahay maansada waxaa la yiraahdaa:
 "Deel-qaaf, baa ku jira maansada."

Higgaad ama qaafiyad waxaa loola jeedaa xaraf had iyo jeer beyd-
 ka maansada ka galoo xanga hore iyo xagga dambaba, waxaana loo
 cuskadaa inuu maansada dhadhan iyo xallad u yeelo. Waana wax
 dhaqan u noqday maansada Soomaaliyeed.

Higgaaddu ma aha wax maansada uun loo adeegsado ee waxay soo ga-
 shaa wax kastoo xigmad iyo murtiyo ku dheehantahay oo qof ku dha-
 waquo, sida Maahmaahda, Halxiraalaha i.w.m.

Badanaaba beyd kasta oo maansa ahi, wuxuu ka koobanyahay laba
 shadar, heesaha mooyee, waana in ugu yaraan shadar walba laga helo
 eray ku billowda shibane ama shaqal oo ruuxa maansaaga ahi higgaad
 ahaan u doortay.

Habka qaafiyaddu waa mid addunka intiisa badani iskaga tagatay,
 hase yeeshay ay horay ugu dhaqmi jireen dadku, sida innaquba ~~ha~~
 hadda aynu u isticmaallo. Waxaa caado inoo ah in maansada laga
 eego laguna qiimeeyo xagga higgaadda, sidaaw geed maansaaga wa-
 xaa dul saar ku ah inuu dhowro sharcigeeda; haddii uu ka tillaab-

sado qawaaniintaas waxaa lagu tilmaamaa mid aan ku xeel dheerayn maansada waana ku qiime dhaccaa.

Beryahaan waxaa soo baxay nin Cabdullahi Dhoodaan la yiraahdo oo qawaaniintaas jebiyay soona saaray maansa la yiraahdo "Jacbur".

Inkastoo aanay ka xigmad yarayn tii hore haddana waxaa ku dheehan qosol, maad, maaweelo iyo majaajillo, waxaana aad u xiiseeya dhegahana u raariciya marka warsidaha laga sii daayo dadka dhalinta yar.

Taasi waxay beeninaysaa inay maansadu ku dhisantahay higgaad ke-liya, waxaana halkaas ka caddaatay inay leedahay wax higgaadda ka wayn oo aany ka maarmi karin taasina waa miisaanka, amz dhis-ka beydka oo la'aantii aan beyd quman oo maansa ah ninna curin karin. Sidaas ~~awgeed~~ waxaa caddaatay in si kastoo loo jacburiyio, haddii ay miisaamantahay, aanay waxba ka ~~xumaanayn~~. Wuxuuna no-day jacburkaasi mid wadda u xaara maansadii mudda tirada badan isha keliya oo laga cabo lahayd maanta ay ku soo hirandoonan dad badan oo afarrey jaetur ah dulleedada kula dhuuman jiray.

Sharciga hi gaaddu aad buu u agagyahay, erayaduna isla hadado ma ahee waxaa cierrai ah :

- b) In marafka higgaaddu aannu bedelin ujeedadii maansada laga lahac.
- t) Dideo kige marafkaasi waa inuusan yarayin (dhaawicin) miisaan-ka iyo luu no.

j) Haddii loo cego sharci ja qaafiyadda i tiimaalka shacalku ka fudud kan shibanyaasha, waauo shaqaladu waxay isu banayn ka-raan goobaaha, meeshii mid yaalna mid kale ayaa imaan kara, siidaas aw eed waxaa loo xisaabaa hal xaraf tobankoodaba(10) xarafkaas oo ah "Alif".

Tuasi waxay muujinaysaa inaan maansada ku socota shaqal dhibaata badan la ale kulmin higgaadeeda sida tan shibanaha.

Shibanyaashu ishaa dhafan dhaafi karaan, oo haddii mid la qaa-to waa uun in isagaas lagu socdaa, si kastoo maansaagu ciriri u galoo shibane kale kuma lammaanin karo kii ay higgaaddu ku socotay.

Erayada qaarkood sida baa, oo, ee, i.w.m. kuma imaan karaan xaraf higgaadeed ee waxaa loogu dhaqmaa kaliyaale.

Kaadaama ay higgaaddu u tahay lagama mar maan maansada, mar-ka ay curiyayaashu dhibaato kala kulmaan helidda xarafka wa-xay qaataan eray qalaad ama mid bay inta iska sameystaan micne u yeelaan marar badanna ka habaabaan ujeedaddii ay ka lahaa-yeen maansada, taasi waxay ina tusinaysaa sida ay higgaaddu u xirxirayso una jaha wareerinayso maansada. Inkastoo ay si-daa tahay maansaaga wanaagsan higgaaddu ma jiidato ujeedadii-sana kala weeciso ee si dhib yar buu isaga tiiriyyaa.

Cofka aan maansada buuniga ku ahayni wuxuu ku barbaariigdaa higgaadda, kana habaabaan tubtiisa.

Taasi waxay dhaxalsiisaa inuu soo saaro hadala maran oo xignad
iyo murti midna la hayn, waayo ilaalinta biggaadda ayaa la tagta
oo hog iyo banaan ka ridda.

Tusaale: "Shaqallada"

Halkaan shaqallada badankooda waa laga helaa.

Shir aguugay waayeel abyamay tala ahaaddoowdey
lrda jiga albaabo isku xiran eel la bixin waayey
Xaajadaas afraha duubatee loo olmami waayey

Nin aqoon leh aw iyo haddii odaya loo saaro

In kastoo ayaan iyo ayaan lagu aloolaado

Winkii maalintaa ka arrinshaa aaqil aw ma aha?

(Sayid)

Tusaale: " Shibanaha".

Halkaanna shibanaha " H " keliya ayaa laga helaa.

Sidii geel harraadoo wax badan hawdka miranaayey

Oo haro la soo joojiyoo kurayyu heegaayo

Oo hoobey loo qaaday iyo hadal walwaaleedka

Kolkaad Hodan tiraahdaanba waa soo hinqanayaaye

(Zoodheri)

CUTUBKA LABAAD

Miisaanka Kaansada

Maansadeenu kama samaysna higgaad keli ah ee waxay leedahay miisaan cilmi ku dhisan.

Waxaa la yaab leh sida qofka maansaaga iyo dhegaystuhuba durba u dareemi karaan haddii ay maqlaan beyd ama tix ka jaban miisaanka ama higgaadda.

Waxaynu ognahay inaanay waxba ka garanayn, fikradna ka qabin waxa miisaanka yahay.

Sababta aanay wax uga sheegi karin way iska caddahay, waayo maansaaga iyo dhegaystahaba lama barin habka miisaanka maansadu ku dhisanyahay ee sidii maalin walba ay u maqlayeen luuqda ayay caadi u noqotay maskaxdoodana ku dheehantay, kolkaas bay gaareen heer dhegtu durbadiiba dareento laaxinka beydka ama tixda ku jira.

Ayaa muhimsan miisaanka iyo higgaadda ?

Waxaynu qabnaa inuu miisaanku aad uga muhimsanyahay higgaadda, waayo miisaanku waa waxa ay maansadu ku dhisantahay..

Higgaaddu codka uun bay macaysaa.

Haddii maanso aanay miisaan ku dhisnayn oo higgaad keliya raacdo waxaa hubaal ah inaysan maansa fiican~~x~~ soo baxayni; waxaase dhici karta in tix gabay ahi qumanaato haddii ay ku dhisantahay miisaankii loo doonayay, iyadoon raacin sharcigii higgaadda, waxaal hubaa inaanay dad badan u cuntamayn tixda noocaasihi waayo waxay ka dha-

dhansanayaan deel qaaf, sidaas ay tahay haddii aad si fiican u dhegeysato tix higgaad la'aan ah waxaa suuura gasha inay kula qu-manaato, ka soo qaad gabay jecburka Cabdullahi Dhoodaan oo beryahaan aad loo xiiseeyo, sharciga higgaaddana aan dhowrin. Waxaynu caadeysanay inaan dhegaysano maanso higgaad ku dhisan, sidaa aw-geed wixii aan sharcigaas u hoggaansamin wuxuu inala yahay laaxin waayo dhegteennu uma baran.

Haddaan dib u jalleeno taariikhda suugaanta dadyowga adduunka waxaan arki karnaa in maanso oo idili beryihii hore ku wada dhisneyd higgaad. Markii dambana tartiib tartiib bay u baaba'day tu-saale maansada Ingiriiska ayaa ka mid ahayd kuwa higgaadda ku dhisanjiray maanta ka madax banaan.

Qawaaniinta Miisaanka

Miisaanka maansadu wuxuu lai dhisanayahay laba shay oo kala ah:

a= alamada (sillabi)

I. Tirada b= Shaqal dheerayaasha

II. Rughta shaqal dheerayaasha oo go'an.

I. Sideebaa loo tirshaa alamada iyo shagal dheerayaasha ?

Iska tiri uun ma ahee waa in la raacaa sharciyada soo socda, si loo miisaamo, beydka maansada Soomaaliyeed.

B. Waa in maansada loo coraa sida curiyuhu ugu dhawaago, haddii

kale miisaan warkiis ma jiro. Maansaagu badanaaba eraya kala gooni ah buu isku dhejiyaa, halkaasoo xuruufita qaarkood dhexda ka baxaan, mar marna wuu kala gooyaa, sida markaynu hadlaynaba yeelo.

Run ahaanti maansaagu xor uma aha doorashada is raacsiinta iyo kala jaridda erayada ee miisaanka aya xakuma.

Tusaale:

1. Cagtiyo = cagta iyo	2. haddaad = haddii aad
3. Anoo = aniga oo	4. Intuu = inta uu
5. Markaan = marka aan	6. Baygu = baa igu
7. Laysu = la isu	8. Waw = waa u
9. Way = waa i	10. Sidaynu = sida aanu
11. Siday = sida ay	

Kolkii taladaas la raaco baa la heli karaa tirada alamada oo quman. Tusaale: Erayga anoo wuxuu ka kooban yahay laba alan oo ah: a - noo, khalad ayuu miisaanka u keeni karaa haddii laga dhigo afar (4) alanle ah: a - ni - ga - oo.

T. Xarafaha "W iyo Y" mar marka qaarkood waxaa lagu tiriyyaa shaqal, waxaana u sharad ah sida soo socota:

1. Xarafka "W" kolka alantuu ka mid yahay uusan ugu horayn ee dhexada ama gadaal uga jiro, xarafkaas "W" iyo shaqal gaabka

ka horreeya waxaa loo tiriya shaqal dheere meel kastaba eraygaha
uga jiree, sida: Howl, dawlad, dawga, Eebow, sow e.w.m., Marka
xarafka "W" uu ka billaabmo alan, meel kasta ha uga jiro eraygee,
looma tirin karo shaqal dheere sida: wa - xa, ha - wa - da, war - ka,
weer, waa - yeel i.w.m..

2. Xarafka "Y" wuxuu la qaynuun yahay xarafka aan kor ku soo
xusnay, hase yeeshee meel buu uga geddisan yahay:
Kolka alantu aanay ku billaabbanayn "Y" oo xarafkaas loo xisaa-
bayo shaqal waxaa u tusaale ah erayadaan: weynu, ga-bay-ga, cu -
lays, cay - mo, la-hayn, fa-ras-kay-ga iyo inta "AY" raacdoo
sida: bay, waxay, markay, i.w.m.

Marka xarafkaani uu ku billaabmo alan oon loona tirinayn shaqal
waxaa u tusaale ah erayadaan: yar, ciir - yaa - mo, ta - ha - ye,
guu - yo, a - yaan.

Haddii xarafka "Y" ihi ku dhamaada eray fal ah looma tirinayo
shaqal inkastoo uu waafaqsanyahay sharcigii aan ku soo xusnay kor.
Tusaale: ba - xay, sii - yay, ta - hay, dii - day, jii - ray.

Waxaa la is waydiin karaa: Maxaa "W iyo Y" ka dhigay shaqal ?

Ma tira buuxsibaa loo sharciyaystay mise wax cilmi ku dhisan ?

Haddii aad u sii fiirsatid labadaan xaraf oo ah (W & Y) waxay
kaga duwanyihiin shibanayaasha kale xagga dhawaaca. Waayo marka
shibanayaasha lagu dhawaagaayo waxaa la dhaqdhaaajiyyaa meela go'an

1. yahay = yahay	2. dejiyay = dejiyay
3. cawada = cawada	4. ayaa = ayaa
5. ha - wada = hawada	6. cunay = cunay

II. Waxaa kaloo miisaanka ka mid ah rugta shagal dheerayaasha.

Runtii maansada qaybteeda heesaha ayaa aad looga dareemaa rugta shaqal dheerayaasha. Maansada qaybta kale oo la tiriyo aad uma cadda rugtoodu, hase yeeshie qaarkood aad bay u qeexantahay, sida geerarka iyo gabayga.

Beydka geeraarka waa in had iyo jeer laga helaa 2 shaqal dhere rugtooduna waa alanta 3 aad iyo tan 5aad. Alanta 4aad iyo 5aad waa ka xaraan. Inta hartayna way u bannaantahay.

Beydka gabayga shadarkiisa dambe waxaa shardi ah in laga helo laba shaqal dheere kuwaasoo laga heli karo rugta alamada kala ah: 4aad, 5aad, laad iyo 3aad. Mar mar ayaa waxaa dhicikarta in shadarka laga helo 3 shaqal dheere, taasi waxay ku dhacdaa alanta 2aad oo shaqal dheere yeesha. Beydka sidaas ah haddii qummaati luugu luuqeyyo shagal dheeraha alanta 2aad dhawaaciisa lama dareemikaro waayo waxaa lagula qabtaa erayga ku xiga alantiisa hore.

Sidaa awgeed waxaa lagu tirshaa shaqal gaab. Arrintaasi uma gaar aha gabayga keliya ee waxaa la wadaaga buraanburka oo isaguna leh shaqal dheerayaal la maldaho. Haddaan tusaale ahaan u soo qaadano

oo afka iyo dhuunta ka mid ah. Wuxaan ognahay in shibanyaasha koox waliba leedahay meel dhaq dhaqaaqda sida: Carrabka oo mar la laabo marna dhanxanaga lagu dhejiyo, gowsaha oo la isku dhejiyo, cunaha oo la buuro, bishimaha oo la isku qabto ama la kala furo. Intaa oo dhan midna wax kuma leh "W & Y" ee waxay aad ugu dhaw-yihiin, ama la mid yihiin xagga dhawaqa shaqalada kuwaasoo xubin gaar ah aan ku la hayn kuwa dhawaqa; waxay u baahanyihiin cod la soo saaro iyo afka oo la kala furo. Labadaan xaraf waxay waliba aad ugu sii egyihiin kolka alanta dhexda iyo dhamaadka uga jira. Inay labadaan xaraf shaqallada la bah yihiin waxaa kaloo inoo cad-daynaysa marka aynu aragno Reer banaddirka oo meeshooda geliyaan shaqal dheer weliba waa markii aanay alanta ugu horayn.

Tusaale:

1. daynta = deenta	2. hawl = hool
3. wayn = ween	4. khayr = kheer
5. deyr = deer	6. howsha = hoosha
7. beydka = beedka	8. qaybta = qeebta
9. culays = culeen.	

Haddana waxaanu arkidoonaa iyadoo aan qofna ka dhigikarin shaqal dheer, waana marka ay ka billaabanyaayan ama eray fal ah ku dhammaanayaan sida:

beyd gabay ah oo rugta shaqal dheerayaashu isweydaasanyihiin ma-xaa dhacaya ? iyo weliba innagoon eray ka bixin kuna biirin.

Tusaale:

- Haddaad dhimato geeridu mar bay dhaantaaye noloshu (Qalad)
- Haddaad dhimato geeridu marbay noloshu dhaantaaye (S a x)

Rugta shaqal dheerayaashu waa wax aad muhim ugu ah xagga mii-saanka maansada haddii aan la sugin ruunkoodana naxli waa lama huraan. Rug shaqal dheere oon is rog rogin waxaa lagu yaqaan sida badan heesaha (H. Koolaad, Mooyeed i.w.m.).

CUTUBKA SADDEXAAD

M U R T I

Marka maanso si **habboon** loogu qotomiyo miisaanka iyo higaadda, maaha micneheedu inay tahay mid dhan oo la orankaro Al-lay lehe waa maanso ! Haddii aanay gudbinayn murti iyo xigmad, taasoo la doonayo inay ku jihaysnaato kicinaysana shucuurta, garashada, dareenka, mala awaalka iyo qalbiga dhegaystaha iyo akhriyaha. Qiimaha iyo qaayaha maansadu wuxuu ku xiranyahay hadba sida ay dadka dareenkiisa u taaban karto uguna raaxaynkarto.

Marka aynu leenahay raaxo ulama jeedno farxad, qosol iyo maad keiliya inay maansadu lahaato ee waxaa kaloo aad u muhim ah inay ku dareensiiso tiiraanyo, murugo ciil, iyo caloolyow, Runti nolosha dhabta ah qofna kama helo wax ka nixiya, ka argagaxiya ama ka oohiya, hase ahaate marka aynu daawanayno maadees, filim ama sheeko akhrinayno inkastoo naxdin iyo argagax iyo tiiraanyo ay ina dareensiyaan haddana waa inoo raaxo, oo waanu ka helnaa oo faaninnaa. Haddaba maansadu waa sidoo kale, waxaase is waydiin leh: Goormaa la curiyaa maanso murtideedu kicinkarto shucuurta dadka. Maansa da haduaanay ka keenin maansaagaa wax aad u dhibay oo u u miciin waayey, ama wax uu nacay oo in muddo ah ia socday oo uu u taag waayay, amase farxad iyo dhibaato jacayl ka yimid, meel fog kama soo go'in murti waynina kuma dheehna ee waa afka bax culays maleh.

Bal dhugso tixdaan gaaban oo Yuusuf X. Aadan innoogu sharxayo ar-
rintaas:

" Haddaan gabayga uurkoo bukiyo urigi kaa keenin
Asaan Olol jacayl iyo xanuuñ kugu ijbaareynin
Afkuun baad ka leedee tixuhu arar ma yeeshaane".

- - - o o o = = =

In ay dhab tahay in maansaagu curiyo maansa qaaya leh, marka dareenkiisa iyo shucuurtiisa ay helaan caris (stimolo) kiciya, waxaa inoo caddeynayaa gabayada caanka ah ee ay tirsheen gabaya-hanada laga dambeeyey. Aan ka soo qaadno, tusaale shaan, Sayidka iyo Raage. Gabaydii Sayidka waxaa ugu qiira iyo qaayo badan iinta calaacalka, tiiraayada iyo raffaadka ka hadleysa sida: "Gudban, Jiinley, Dardaaran iyo Waa Adduun".

Sidaas oo kale gabayadii Raage Ugaas boqorkii maansadii calaa-calka iyo tiiraanyada aad bay inoo taabtaan, waxaana ku badan calaacal run ah oo iska yeel yeel aan ahayn. Bal xusuuso gabayadii-sii "Sida Koorta Yucub iyo Allayl dumay", waannu wada ognahay waxa ku khasbay inuu curiyo gabayadaas ay yihin ciil iyo tiiraanyo, kaddib markii ay naagi ka dhimatay naguna laga boobay.

Haatan waxaan halkaan ku xusaynaa gabay calaacal ah oo uu Raage tiriyay iyo sababta uu u tiriyay.

Geeridii Ugaas Xuseen.

Raage waa ina Ugaas Warfaa Samatar Fooljeex. Kolkii uu aab-bihiis geeriyooday waxaa la caleemo saaray walaalkiis Xuseen oo marka dambe Ugaas Xuseen la bixi doona, Xuseen wuxuu noqday nin loo bogay oo aad iyo aad hawshii uu beesha dhexdeeda ka hayey uga soo dhalaalay. Guddoon wanaagsan iyo nabad jacayl aynuu ku til-maannaa, nin eexo yaqaanna muu ahayn. Ninka jaadkaas ah dadka oo idil baa wada jeclaada, si weynna waa loo tixgeliyaa, waana laga dambeeyaa.

Raage intii uu Ugaas Xuseen maamulka beesha ku jiray wuxuu isagu had iyo goor u taagnaa dagaal, dhallinyarayn, naagdoon iyo cayaar-gud, wuxuuna haa nin hortaa bannaan ku socda. Ciddooda iyo beesha kale midkoodna welwel kama hayn, maxaa yeelay wuxuu rumays-naa inay joogidda Ugaas Xuseen ay hawl oo dhan ka xil tirayso.

Maalin maalmaha ka mid ah, isagoo Raage degmo uu xidid la ahaa marti u ah oo geel horweyn ah xeradiis la hor tuban yahay ayaa nin socdaal ahi soo muuqday.

Haddii lays nabdaadiyey wuxuu ninkii ku warramay war laga naxo oo ah in Ugaas Xuseen dhintay.

Raage wuxuu noqday goroyo gabbal u dhacay. Wuu soo luuday oo gurigiiisii yimid, isagoo murugeysan oon ~~heg-dehe~~ dher la qabto

lahayn, jirkiisa meeshii laga saraa aan dhiig ka imaadeen. Aqalkii buu inta galay madaxa iyo manjaha duubay.

Afadii u dhaxdey ayaa inta cunto soo diyaarisay istiri toosi, mise nin joogaba ma aha. Hadday hadal iyo wax weydiin ka deyn weydey ayuu madaxa kor u qaaday, isagoo suxulku dhulka ugu mudan yahay, markaas buu si taahid u eg ku yiri:

- Sonkor iyo sarreen malabiyo sixin ku iideaaman
- Sabcasayntii Adari iyo timirtii reer Daaxil
- Hay siinnin soortii shifaan lagu sadaadoone
- Suno igama gelin dhuunigaad soo day leedahaye
- Sengihii xiniinyaha la jaray waa sidaan ahaye
- Sii kac iga tag oo igala durug soo noqnoqodkaaga
- Igana seexo meel la i saraan seedi kaa go'ine
- Ama saaudannimadii haween saacadba i toosi!

Intaas kolkii uu yiri ayay aabaaheed u taatay oo ku tiri:

"Aabbow Reeye neel loo yimidba, amar baa caawa ku yuururan".

Waa odalgii yiri: " Gabay wuxuu du tirin doonaaye bal adigu god-qodka iyo wax weydiinta ha ka deyn ". Afadii aalkeedii kuma ay leabane waxay u taatay shallinyaradii geelleyde ahayd oo uga war-rantay Raac iyo nuri wuxuu muuqataay. Raajji oo idil baan aqalkii wuxuu jireey in soc dharmmaan, ayuuqaa inta sare ibaad yiri:

- Banfigiisa gabay waanigii	waayo saamakaye
- Waa kaan sedkaygii horiyo	seanigii helaye
- Waa kaan saxiimad ugu raray	salawgi Baylaade
- Waa kaan sabciin iyo casharo	suuto esyaraye
- Binjibaar halkii tegi lahaa	seemad iyo hooli
- Oon xalayto igu soo sur oran	goor saqdii dhaxe ah
- Nooygoon sur dhagaxeed nonoqdiyo	soo cashiyo diiddo
- Show lay salaaxe intay	sucyar baaxayso
- Salacadan fadhiyey Jaamacow	la iga saarye
- Salkaba inaanan dhigin baa adduun	laygu saakumayo
- Sidii sugiye neef qali baan	suuqa taagnahaye
- Haddaan geed syaab looga dhiqin	saar ma joogsado e
- Soofuhu birta hadduu ka jabo	saawir bay noqone
- Suheer ma arko labada indhood	nimay sarsarmeene
- Gobannimo raggii sare ka lumay	waa siraad ama e
- Haddaanay fariyo soo-raac lahayn	waa sakaar ariye
- Wax badan baan salaamiyo ahayn	saafi nabadeede
- Dhaaxaa sida siiqda webi	saa naloo wadaye
- Amba saatan uun baydin noqon	saabka kuma hayne
- Shir sasabane oo saaddambaz	amase saakuuna
- Suxulkaa ka soo leef hadduu	bedewgu sooyaame
- Raggii kala sabaalayn jiriyo	sayncaddaa naraye

- Banyaraan asaydiisa siday toban sabaanoode
- Soo-toosiyyaa Aadan cunay sikhilkii gaabnaaye
- Sooraame aar baa hafsatay sararihi Nuure
- Sebaankii dhoweyd Yuusuf baan siigadii dhigaye
- Sahal bay ahayd kuwaan saa u leeyahaye
- Maantaa sallaankii u jabay Samatar-Fool jeexe
- Caku haddaan samo adduun kor u siyaadeynin
- Sarsar igu bannaanaa mus iyo sud igu awdnaaye
- Soo jeedahaan ku hurdi jirey sulubkii geeryooye
- Sideen yeeli Eebbow qalbigu iga silloonaaye !

Tixdaas halkaas ayuu ku dhammeyey, shakina kuma jiro inay hadal waaweyn oo ilma ahi indhihiisa ka soo daateen.

Geerida Ugaasku waxay Raage gelisay naxdin aan xad lahayn, dhiillo iyo dhibaato uu la seexan kari waayey. Yuusuf, Sanyare, Nuur iyo Horanba waxay ahaayeen niman geeriyi u timid oo ay gab-yaaga walaalo ahaayeen ama ilmo adeer ahaayee, hase ahaatee gerida raaggaas haddii la garab dhigo tan Ugaas Xuseen, haee-ahaaway sahanayd, Raagena way la fududayd, inkastoo iyagana si xun ugu mirugoodey.

Waysaga oranaya kolka uu raggaas soo tiriyo:

- Sahal bay ahayd kuwaan saa u leeyahaye
- Maantaa sallaankii u jabay Samatar - Foojeexe !

Geeridaasi waxay Raage xasuusisay sidii waanayd ee uu Ugaasku goleyaasha laysugu yimaado uga doodi jirey ama garta uga naqijirey oo danaha beesha u daryeeli jirey. Waxaad mooddaa inuu afadiisa iyo ragga kale ee u yimidba ku leeyahay: War, go'ooyin, ma cuntaa ii dhadhamaysa oo ma dhuuni baa iga degi karaya aniga oo ay maanta igu soo fool leedahay hawshii uu Ugaas Xuseen iga hayey, laygana doonayo inaan kaalintiisii galoo. Alla, hadalka iyo warweydiinta igala taga ! ...

- Soo jeedahaan ku hurdi jiray sulubki geeryooye
 - Sideen yeeli Eebbow qalbigu iga silloonaaye !

Labadaas meeris oo uu gabaygiisu ku soo idleeyey waxay mala-hayga yihlin labo meeris oo aad iyo aad tiiraanyo u leh, una qal-ma in lagu idleeyo gabay jaadkaas ah.

B A L A A Q A

Si murtida maansadu xambaarsantahay u yeelato micna kooban quruxi iyo xiisaba, maansaagu wuxuu si habsan u adeegsadaa xubnaha balaagada.

Inkasta oo xubnaha balaaqada lagu adeegsado xataa afka caadi-ga anba, haddana marka maansada lagu isticmaalo raadka ay maskaxda ku reebaysaa ka qoto dheer kan caauiga ah.

Shardi ma aha in beyd walibo laga helo xibnahaas, sida mii-saanka iyo higgaadua, saas ay tanay haddii maansada beydadkeedu ka maqan yihiin xubnaha balaaqada hodannimada maansadaas way wii-qantaa.

Xubnaha balaaqadu aad bay u fara badan yihiin, dhowr ka mid ah
ayaan halkaan ku taxaynaas.

1. Ekeeye (similitudine).

Waxaa la adeegsadaa marka laba wax oo kala duwan isku ekaantooda la isu qiyasayo. Marka lays bar bar dhigo labada shay oo meel isaga eg(ekeeye iyo loo eke), waxaa shardi ah in laga dhamheelo erayadaan midkood: sida, oo kale, la moodaa i.w.m.

Tusaale:

Xaliima	way dheertahay	sida	Cali dheere
eke	waxa laysaga	erayga	loo ekeeye
	egyahay	ekeynta	

- Lagu mood dhirtii Maacaleesh midabadeediiye
 - Sidii ari tigaad cunay miyaan taaha ku caweeyey
- (Nuur J. Magan)

2. Ereg (Metafora)

Waa xubin ah isgarab dhig ka dhexeeya waxyaalo sal haan kala duwan. Wuxaana shardi ah in aan laga dhex helin ekeeyaha iyo loo ekeeyaha erayga ekeynta oon horay u soo eragnay (sida, oo kale, la moodaa) iyo waxa laysaga egyahay oo dahsoon, marna loo ekeeyaha falkiisa ama astaantiisa keliya ayaa laga soo ergadaa.

Tusaale:

- Daraawiish waa jibin dhawgaiyo jowga soo bixi dheh (Sayid)
- Dhubadow nin maansada beryahaan maalayaan ahaye
- Kubka miyaan ka jabay biixidaan kabaya loo haynin (Raage)
- Ninka ila biya soo arkoo ooman baan ahaye (Raage)

3. Qofeyn (personificazione).

Marka shucuur ama astaamo aadamiga u gaar ah lagu sheego ama laa siyo xayawaan ama waxaan nooleen.

Tusaale:

- Finyahow adaa ololaye oohin ciirsaday e (Cali Xuseen)

- Guuguulihiiyow haddaad guga u ooveyso

4. Buunbuunid (iperbole).

Waa hawraar wax run ah sheegeysa iyadoo sida ay wax ga sheegeyso aad loo naax naaxiyo.

- Wadnihii miyaa kaw i yidhi kalimadii yeedhay (Raage)

5. Astaan (simbolismo).

Jaa wax micniihiisu dhaafsan yahay waa uu isagu yahay. Waa shay laysla og yahay oo wax kale ka jooga.

Haddaan dhahno: Cali wadna ma laha.

Erayga wadne wuxuu ka joogaa geesinimo.

- Gumeysigu hashuu naga dhacay een gurayey raadkeed (Qaasim) hasha (maandeeq) = qarankay ka joogtaa.

6. Sarbeeb (allegoria).

Sarbeeb waa sheeko ama sifayn leh micna labaad oo ka dambeeya macnaheeda cad.

Fusaale:

- Gammaankiina badan Peetanow gabalba waa cayne

- Qaar baan ka goor iyo ka goor godolka dayneyne
- Qaar baan garmaamaha la barin gaabina u chalane
- Gabax lagu shakaaliyo seengihii gaabi orodkiiye
- Gacalnimo haddaad naga rabtaan go'aha noo doorsha.

(Sayid)

- Hadal gar ah ayey baahidow gobi la yeeshaaaye
- Nin gammaan yaqaan maqasha wuu gaasabixiyaaye
- waa laba su'iyoo dayr diraan fuulinkeed geline
- Waa taas gankeedi suryaha loogu caws guriye
- Maxaad nagu geleysaa haddaad fuuli garan weydey?

(Feetin)

7. Maakubid (apostrofe).

Waa war lagula hadlayo noole ama ma noole, laga filayo in uu
ka war celinkaro orahda loo soo jeedinayo, wuxuuna noqon karaa joo-
ge ama maqane.

Tusaale:

- Calanyahow walhanayaadaan kuu warramayaaye (Tima Cadde)

8. X u s (allusione).

Xus waa tixraac, waaqdhac taariikh ah ama murti hore loo yiri.
Waxaa ay la kaalin tahay macna raac ama astaan la cusleeyey.

Tusaale:

- Qaabiilba Haabiil markuu qoonsaduu dilaye

9. Sangar-raac (onomatopeica).

Waa eray jilaayo dhawaaga ama codka shayga laga hadlaaya.
Erayadaan aad bay ugu fiican yihiin maansada, waxay aad kuu da-
reensiihaayaan falka iaga hadlayo.

Tusaale:

- Siday kuugu jeexseen magliga jararacdii sheego (Sayid)
- Ma wareege libaaxoo,
intuu neef ka web siiyey. (Raage)

10. Weersan (Eufemismo).

Waa marka la doonayo in shaaca laga qaado war tiiraanya leh,
marka si aan looga nixin qofka waxa loo sheegaaya, ayaa loo aageg-
sada eraya maldahan oo raxmad leh warkiina gudbinaaya.

Tusaale:

- Ma sabaan ka sabaan baan raggaaygii la sadqeyey
- Soofkeygii la xaraashay sed yaa ii ga ceshaa
subax walba lahaa (Sayid)
- Sidii inan yar oo hooyadeed aakhiro u hoyatey
 - la sadqeyey = la laayey, oo haadka loo waray
 - aakhiro u hoyatey = dhimatay.

CUTUBKA AFARAAD

JAADADKA MAANSADA SOOMAALIYEED

Siyaaba badan baa loo kala saaraa maansada Soomaaliyeed mid walibana waxay leedahay magac gaar ah.

Waxayaabaha saldhiggu ah kala miiriddooda waxaa ka mid ah:
Luuqda lagu qaado (Habka ritmiga eraygu u dhacayo), beydka, mawduuc-yada i.w.m.

Maansada Soomaaliyeed waxay u kala baxdaa in ka badan 40 jaad, halkaan wuxaan ku haynaa kuna falangaynaynaa inta ugu caansan ugu-na curadsan.

Guud ahaan maansadu waxay u kala baxdaa laba nooc. Mid la tiriyo iyo mid lagu heeso.

1. Maansada la tiriyaa waa mid murti iyo macna wayn leh mana raa-caan sacab, jaan iyo durbaan midna, buraanburka oo marna la ti-riyo marna la ciyaaro mooyee.

Maansada la heeso nafteedu macna iyo murti kama maxna, waxayna u kala baxaan hees hawleed iyo hees cayaareed.

Hees hawleedka waxaa lagu qabtaa shaqo ha noqoto mid xoolaad ama mid farsamo.

Hees cayaareedku waa midka qaata sacab, jaan iyo durbaan, waxaa laia fiirsadaa xilliyada faraxa iyadoo loola jeedo maaweejo madadaalo iyo farax gelin.

Labadaas qaybood oo aanu soo sheegnay haddii la falanqeeyo
midwaliba waxay neqonaysaa bad, siiba hees cayaareedka, waayo
wadankeena waxaa laga dheelaa in ka badan 100 cayaareed midwali-
bana hees u gaar ah bay leedahay.

M A N S O

Gabay
Geeraar
Buraanbur
Maansa
Jiifto
la tiriyo
Guuroow
Masafe
Wigle

Hees
Hees
la heese

Hees Koolaad
" mooyeed
" caanood
" kebdeed
" caruureed

Hees
cayaareed

Wax allale wixii
la tumo oo sacab,
jaan iyo durbaan
raacaan.

G A B A Y

Maanso oo idil waxaa ugu horeeya calankana u sida uguna han-aqadsani waa gabayga; waxaa la moodaa imuu ugu qiima iyo qaaye weyn-yahay. Taa waxaa u daliil ah, in dadka qaarkood gabay ku magacaa-baan in allaale intii lagu maansodo (Gabay, masaf, jiifto, guurow). Sidaa awgeed qofka maansooda waxaa loo yaqaan gabyaa. Dadka gabay-ga tiriya waa kala oraah wanaagsanyahay, hilinka iyo hogta gabayga-na kala heli ogyahay, danta iyo ujeeddooyinkana kala abbaari ogyahay. Waxaa iska caadi ah in gabayaagu tecbiyaha maansada abbaaridiisa ku kala fiicanyahay, nin walibana hal ama wadar ka mid ah ku caan baxa qaarna ku liita.

Kawduucyada gabayadu badiba ka hadlaan waa kuwa soo socda: Ammaan, guubaabo, digasho, calaacal, cay, yuasho, duca, faan, naftiihafar, hanjabaad, dood, farriin, ergo, afeef, abaaldhac, tale, halxiraal, sarbeed, baryo^j hawaal warran iyo taariikh.

Hadda waxaynu isku deyaynaa inaannu baaro una dhaba gallo neesha gabaygu la joogay bulsha wayntii Soomaaliyeed iyo hanka iyo xush-nada looga gabay geysiga Soomaaliyeed ninka gabayaaga.

JILMAA GABAYGU IN LAUAA BULSHADENII HORE

Gabayru ¹ koennii here qiime weyn ayuu la ishaa, sihaas da-zaaddodua ninka hitnida in: "Ligeyn willo uaa luu soopaa, waato!"

tixgelin jirey, markiisana loo riya'i jirey. Reesha uu ninka gab-yaa deyan yahay moeyaa geyiga Boomaaliyeed oo idil ayaa magacii-sa laga hayn jirey, had walbana maahee waa haddii gabay wanaagcan iyo murti meelmar ah lagu barto. Faamus aan lala wadaatin ayuu lahaa, joogidiisana si weyn ayaa loo jeclaa, maqnaashadiisana waa la a xumaan jirey haddii aan laga nixinba.

Dadkoenni hore kolka ay weorar iyo gebagebo u colka badanaa niyaad sami kuna duuli jirin haddii aan abayaa la socen. Gabayadiisa iyo geeraarradiisa guubaabada ah ayaa dhallinya-rada duullaanka ah geesinnimo siyaado ah ku beeri jirey. Colkaasi inta uu waddada sii hayo wuxuu laabta ku hayn jirey guul iyo lib inuu la soo laaban doono? Ka dhig in colkaasi guuleysto oo uu geel taabo. Maxaa uu ninka gabayaa abaalgu u lahaa? Saamiga uu colka kale ula siman yahay ka sokow, gabyaaga colku wuxuu lahaan jirey hal cheeraad ah oo loo ogyahay, muranna uusan marnaba ka dhici karih; "hal-gabay" baa la oran jirey ama "hal-geeraarshe!"

Kolka uu jiilaalku cheeraado oo uu cirku gefo' diido gabyaaga ayaa reer miyigeennii uu imaan jireen ee ay weydiisan jireen inuu Eebbe gabay ku baryo, iyagoo laabta ku haya ama rumaysan in ducadiisa samada laga aqbali doono. Sidaas oo kale ayaa ninka gabyaaga ah aan xoolihiisa iyo dadkiisa midnana lagu dhiirran jirin, waxaana la aamminsanaa in sida ducadiisaba loo aqbalo habaarkiisa iyo yu'-ashiadiisana loo aqbalayo oo uu af-kuleeblo yahay. Waddaakka iyo gab-yaaquba dhowritaan yaab ah iyo naamusid ayay inijtaneed u chek joc-i-jinen.

Gabayaagu wuxuu ahaa warfaafiyaha degnadiisa, wixii xaajo ah ama dood ah oo degmo kale uga xirmaana isaga ayaa ka hadli jirey, loogana dambayn jirey.

Waxa dhici jirtey in degmo degmooyinka ka mid ah gabay cay ama af-lagaaddo kale ah loo soo mariyo, Kolkaas ayaa degmadii gabayga loo soo mariyey nin ka mid ah oo gabyaa gabay habboon ka celin jirey, isagoo aad mooddo inuu reera hooda u joogo jagada Wasaaradda Warfaafinta dawladaha casrigan maanta ahi ~~samysteen~~ samysteen.

Kolka ay barwaqaqada tahay oo baashaalka loo joogo, nabadina jirto ninka gabya ayaa loo imaan jirey oo laga codsan jirey inuu mariyo gabayo lagu maaweelo, iyadoo macaanka murtida lagu raaxaysanayo, markaas baa tixdii uu curiyo dhallinyaro iyo waayeelba la qaadaa dhigi jirey.

Haddii nin gabayaa ah oo la yaqaan saboolnimo la soo deristo wuxuu beegsan jirey boqor ka mid ah boqorradii Soomaaliyeed oo goboliada dalka u kala talin jirey ka hor intaan gumeystayaashu maamulka waddankeenna gacanta ku wada dhigin.

Ninkaasi danta uu legyahay gabay ama geeraar midkood ayuu ku sheegan jirey, boqorkuna sinaba uguma dhici karin inuu hoojiyo oo qadiyo. Wuxuu, dabadeed, soo laaban jirey isagoo la soo xooleeyey oo afku cad yahay.

Haddii labo qolo dareen kala galo, col laysu qalqaalsado, war-maha laysu soofeysto oo wax kala hor joogsada la waayo nin gabyaa ah

ayaa loo wici jirey, Wuxuu kala dhex joogsan jirey labada col dhex-dooda oo gabay maslaxdoon ah ka marin jirey; halkaas baa inta lagu kala dareero garran iyo geedka shir loo ballami jirey. Immisa dagaal oo dad iyo duunyaba huf lagu noqon lahaa ayaa gabayaa baajiyey. Immisee se huriyey oo hoog, halaag iyo himbiriisi laga qaaday!

Siyaalahaa aan soo sheegnay iyo siyaalo ka daran oo aan la sheegdheegi karin ayaa gabayaaga loo maamusi jirey, mujtamaca uu ku dhex nool yahayna indho gaar ah ayuu ku eegi jirey, wuxuuna u ahaa xiddig ay ifsadaan.

Dadkeennii hore ma ay haysan qalabka warka lagu tebiyo, saasoo ay ahaydna gabaygu ma qarsoomi jirin. Haddii tusaale ahaan Jigjiga gabay laga tiriyo, toddobaad ama laba ka dib Hobyo, Ayl, Boosaaso iyo Taleex ayaa lagaga haasaawi jirey? Niman fardo dheereeya ku joga ayaa loo dhiibi jirey oo hadba meeshii loola jeedo geyn jirey. Si wanaagsan ayaa nimanka gabayga sida loo soo dhoweyn jirey, lama-na sii deyn jirin ilaa la qaybo murtida ay intaas ee dhul ah u soo mareen.

Waxyaa lahaas oo idili waxay inoo muujinayaan qiimihii weynaa ee gabaygu Soomaalidii hore la lahaa iyo meesha sare ee gabayaagu dadka uu la degmada yahay iyo guud ahaan nolosha reer miyigaba kaga jirey.

MIISAANKA BEYDKA GABAYGA

Haddaan doonayno in aamu siinno qaymuun guud eon la dhaafi karin, beydka gabayga waa in uu ku dhisnaadaa 20 ama 21, oo ah wadarta isugeynta almada iyo shaqal dheerayaasha beydka. Wixii intaa ti-
ro ka yar ama ka badan lehna ma noqon karaan beyd gabay oo quman.

T u s s a a l e :

Haddiise aan sii baar baarno dhiska beydka gabayga, sharciya badan baa inoo muuqanaya: Beydka labadiisa shadar bal aanu kala qaadno. Shadarka dambe wuxuu leeyahay qaymuun cad oo aan gadgadoomin. Waa inuu shadarku ku dhisnaadaa 6 alan iye labo shaqal dheer, wadartooduna waa 8. Waxa keliya he is rog rogi karaa rugta shaqal dheerayaasha oo badiba noqon kara alanka 4aad, 5aad, laad iye 3aad una kala bormarinay siya ay ugu kala curadsanyihiin.

Tusaale:

3. Halkaan jilibka ugu aasi jiray $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{so} & \text{w} & \text{l} & \text{a} & \text{t} & \text{e} \end{matrix}$ bimaa-yo (C.Sharmaarke)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$
4. Hoogaansigeedii dambaan $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{so} & \text{o} & \text{h} & \text{a} & \text{b} & \text{a} \end{matrix}$ bi-ra-ye (Boodheri)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$
5. Haddii geed la jare waa fufaa $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{gu} & \text{u} & \text{n} & \text{h} & \text{a} & \text{d} \end{matrix}$ duu ya-ha-ye
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$

Shadarka hore sharcigiisu wuu ka duwanyahay kan dambe oo aynu ka soo hadalnay. Wadarta alamada iyo shaqal dheerayaashu waa inayan ka badan kana yaraan 12 ilaa 13. Hase yeeshie tirada alamada iyo ku-wa shaqal dheerayaashu ma la ha sharci go'an sida kan shadarka dambe, ee wuxuu u habaysmi karaa shan (5) siyood oo kala duwan. Afar shantaan ka mid ahina min laba waji bay jeelan karaan.

I. Nooca hore wuxuu ka kooban yahay 7 alan iyo 5 shaqal dheer ($7+5=12$).

Tusaale:

1. $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{Hoo} & \text{gaan} & \text{-si} & \text{gce} & \text{-dii} & \text{dan} \end{matrix}$ baan $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{so} & \text{o} & \text{ha} & \text{ba} & \text{bi} & \text{ra} \end{matrix}$ ye (Boodheri)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$ 7
2. $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{Daan} & \text{daan} & \text{-si} & \text{wiil} & \text{-kaa} & \text{yar} \end{matrix}$ waa laga diqoodaaye
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$ 7
3. $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{Dee} & \text{-qay} & \text{-nu} & \text{sii} & \text{-naa} & \text{-ba} \end{matrix}$ waa ina dambaabsiine (Sayid)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$ 7

II. Nooca labaad wuxuu noqon karaa laba siyood:

B- Mar uu lahaado 8 alan iyo 4 shaqal dheer ($8+4=12$)

1. $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{Aan} & \text{da} & \text{-beet} & \text{-to} & \text{ga} & \text{-bay} \end{matrix}$ gu waa dab iyo baaruude (Sayid)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$ 7 8
2. $\begin{matrix} & & & & & \\ \text{Sawd} & \text{gi} & \text{-bin} & \text{ah} & \text{baa} & \text{loo} \end{matrix}$ ce-shaa lajuma sooyaansho (Raage)
 $\begin{matrix} & & & & & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \end{matrix}$ 7 8

T. Marna wuxuu lahaan karaa 8 alan iyo 5 shaqal dheer ($8+5=13$)

1. A-daa ^o koo-fi-low ^o jii-tay-aan dunida joogeyne (Ismaaciil)
 1 2 3 4 5 6 7 8
2. Is-maa-ciil ^o a-daan ^o daa-yin-kaa diinta laayicine (Sayid)
 1 2 3 4 5 6 7 8

III. Noocanina wuxuu noqon karaa:

B- Mid ka kooban 9 alan iyo 3 shaqal dheer ($9+3=12$)

1. Min la-baa-tan ^o buux-sa-day ^o ad-duun waa lagdamayaane (Salaan)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9
2. Ar-li-gaa la ka-la ^o bee-ba-yaa nin u taal roone (F. Muur)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

T. iyo mid ka kooban 9 alan iyo 4 shaqal dheer ($9+4=13$).

1. Xa-yow faa-ra-xow ^o ha-dal ^o rag waa loo xutubiyaaye (Sayid)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9
2. I-laa-hay ha ta-ban-taa-bi-yee ducada noo tuumi (Ismaaciil)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

IV. Noocaan afaraad labadaan weji ayuu noelan karaa:

B. 10 alan iyo 2 shaqal dheer ($10 + 2$).

1. Si-da koor-ta yu-cu^h ^o bee la su-ray korome buubaal ah (Raage)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2. Go-ga-chaan ku jiif-sa-day hur-da-da geedkii ieu yaacay (C.J. Saabiil)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

T. 10 alan iyo 3 shaqal dheer ($10 + 3 = 13$)

1. A-na geel ka reeb ah oo nir-ga-ha laga kaxaynaayo (Raage)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2. Kar-bi-ra i-yo ja-naaf-kaan la-haa xooxi ugu tuule (Raage)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

V. Noocaan uu darbeeyana sidaanu u kala baxaa:

B. 11 alan iyo 1 shagal dheer ($11+1=12$).

1. Nin-ka ga-can-ta mi-dig oo-dan-ta-hay laja ilroonaaye (F. Nuur)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

2. Lix-dan la-bi-ye to-ban-baan kor ma-ray waana la hubaae (Salaan)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

T. 11 alan + 2 shagal dheer ($11 + 2 = 12$).

1. Ga-bax la-gu sha-kaa-li-yo sen-gi-hii gaabi codkiye(Saahid)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

2. Raq-ga-se a-dhax-da i-yo oof-tu waa udub dhexaadkiyec (Raage)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Shaxdaan waxay soo koobaysaa inta siyood uu Dhiska

beydka gabayga noqon karo:

SHADARKA HORE				SHADARKA DAME			BEYDKA OO			
Alamada	Alan	+Sh.Dh.	=W	Alan	Sh.Dh.	=W	I	D	I	L
7	7	+ 5	=12	6	+ 2	=8	13	+ 7	= 20	
8	8	+ 4	=12	6	+ 2	=8	14	< 6 -	20	
	(8 + 5)	=13					14	< 7 -	21	
9	9	+ 3	=12	6	+ 2	=8	15	< 5 -	20	
	(9 + 4)	=13					15	< 6 -	21	
10	10	+ 2	=12	6	+ 2	=8	16	< 4 -	20	
	(10 + 3)	=13					16	< 5 -	21	
11	11	+ 1	=12	6	+ 2	=8	17	< 3 -	20	
	(11 + 2)	=13					17	< 4 -	21	

Gabayada soo socda oo ragga kala duwani tiriyey aaynu ku ti-
jaabinno sharcigii horay loo soq dheegay inuu ku dhaqan gelayo
iyo in kale:

Halkhi nabadda lagu soo dhigtiyo	dhaafe meelihiye
Raggii dhuubsanaan jirey baatan	kala dhignaadeene
Oo wiliba dood iyo shir iyo	dheeryihiin amare
Dhalaankoodi hore jeer dambey	dhaxal u reebeene
Haddaad dhimato geeridu marbay	noloshu dhaantaaye
Dhadigaansho waa ceeb inaad	dhamagsataa meelee
Nin dharbaaso ceebeed dugsaday	.dhaqayadeed maalye
Dhashaaday sugtaa xaajadaad	dhawrataa abide
Ma dhurmuumin Qaabiil markuu	dhacayey Haabiile
Dheemaaji dumarbuu ka kacay	dhiriftankoodiiye
Dhidigoodku aadmiga horey	uga dhawaajeeere

(Salaan Carrabey)

Haddaad adieu ini taajir tahay	tuhunto uurkaaga
Tuurimada xoolaha nin baa	tulud ku sii dheere
Waalleee ina ragow talo adduun	taada uun ma aha
Tamad aad ah adigoo noqdee	fara ku taaglcystay
Tunka ayaa ku soo qaban haddaad	tarad ku xaajooto
Mid uun baa tusmada kaa degoo	lagugu taagaaye
Walleec ina ragow talo adduun	taada uun ma aha
Wiil taaninimo loo filoo	sida talmiigaasa
Oo lagu tawxinaan legdimi	timaha booraynin
Mid uun baa tab kula soo baxoo	laga tixqaataaye
Waalleee ina ragow talo adduun	taada uun ma aha
Toolmoona hadal waa inuu	tol u diexecyaaye
Ruushkii mun iyo wiil yar waa	la isla tiirshaaye
Taabkaa laguu iuri haddii	kibir ku taabtaaye
Walleec ina ragow talo adduun	taada uun ma aha
Taijazeydka xaa jada haddaad	takhasho waayeoalka
Mid uun baa zallaani iyo dhaar	taw ja soo orane
Wallee ina ragow talo adduun	taada uun ma aha

Haika toban rin joogtaba had'ad	turuqda kii aade
Kan dambaad signiin tahay inay	kugu tibbeeyaaane
Wallce ina ragow talo adduun	taada uun ma aha
Tufta iyo tahliishiyo wadaad	qiraya towxiidka
Tadcaartiyo midkaan awg;ayow	yaraha tiimayno
Nid un baa tanbiya soo dhigtoor	tacajab yaabnaaye
Oo tuu; ka dhiya kaan lahaan	waa lixdii Nebiye
Wallce ina ragow talo adduun	taasha uun na aha

(Qamnaan Bulxan)

Wax badan baan salaamiyo ahayn	saafi nabadeedde
Dhaaxaa sidii siica webi	saa na loo wadaye
Anba saatan inay duniyi noqon	saabka kuma hayne
◦ Calu haddaan sama adduun	kor u siyaadayne
Mannadkii dhowaa Yuusuf baan	siigadii dhigaye
Sooraame aar baa habsadey	sararihii Nuur e
Siiitoosiyaa Aadan cunay	sakhalki yaabnaaye
Sanyaraan hoggoostiisa siday	toban sabaaneede
Sahal bay ahaayeen kiwa *	saa u leeyahaye
Maantaa salaankii ka jabay	Samatar Fool jeexe

* Beydkaan ma cunana.

Sarsar igu bannaanaa mus iyo	sud igu awdnaayede
Haddaan geed siyaab looga dhigin	saar ma joogsada e
Soojecdahaan ku hurdi jirey	salalki geeryooye
Suhayyr ma arko labadii indheecd	nimay saruurneeene
Gobannimo raggii sare ka lumay	waa siraad damahc
Gir casabare muul saadanbaan	amase saakuun ah
Sumilkanya aco loef naadii	badowgu seoyaamo
Raggii hawaa kala iyo caban jirey	l a saboolowye
tabca saynabkii Adari iyo	timiriti reer saaxil
Burka iyo carreenkood ku dubi	saanta dabadeeda
Sudna iga gelin dhuunigaad	soo day leedahaye
Hay siinin soortii shifa laa	lagu sudoodaaye
Sengihii xiniinyaha la jaray	waa sidaan ahaye
Gii kac oo iga tag oo igala bayr	soo noqnoqodkaaga
Igana seexo weel la'i saraan	seedo kaa go'ine
Ama saadda-nimadii haween	sazcadba i toosi

(Raage Ugaas)

Dhaafka timba dhaashi a wejiga	dhererka joogaaga
Dhaxda madaq choollahaa yayar	dhuunda wanaa/saga
Dhegta maqalka dhaayaha indhaha	dhuungashada naaska
Dhalaalkeeda raymiga lafaha,	dhuuxa ka arcorsan
Dhagaageeda socodkaa lugaha	dhawrashada ruuxa
Dhiidhiibsigeeda dibnaha	hadalka dhuunkiisa
Dharka qaadashada naac xun bay	dhuda wareegtraye
Dhalada uxa qudbeona kuwaa	dhulalkan joogaaye
Dhooboo kalay wada noodeen	dhoof lauwii teraye
Allaan adiga kaa dhigin kuwaas	gaalada u dhaxce
Xaajada dhammaan iyo dhinnaan	dhirindhireynteeda
Dhaladkeeda inay fiirisay	iila dhowdahaye
Dhegta wax iga maqashii	si baan kuugu dhooolalaye

- - - - o O o - - - -

Tollaala'ay toddoba goor miyaan	xalayto soo toosay
Turbigiyso xiidigihi miyaan	tiriyay oo eegay
Tiiraanyo iyo ciil miyaan	taws la ladiwaayey
Sidii ari tigaad cunay miyaan	taaha ku cawceeyey
Tunka miyaa i buuxsamay sidii	toban jir awryaalaha
Laba saanac ii tumay miyaa	tiirsan garabkaya
Na tokoorinkii ba maglija	taabacyo i yeeshay
Na tallabadydaer helaha	orad wax tuurayn

Sida laanka tawlka ah miyaan	tahan u dheeraaday
Belaayadan i taabde miyaan	toosin kariwaayey
Ma 6abdaa turaabka isku qayey	waa tabtaan wadaye
Ma tumaa sidii baan magliga	tahan wax weydaarshey
Goortaan ku taagsaday miyuu	talala'yoo reemay
Libaaxuba dhurwaa toban kunuu	tulud ka qaadaaye
Ninkii fara yaraan igu tuhmaa	talo ka hoostaaye
Wallee aniga waa lay tax gelin	tiiriinimadaya

(Nuur Jiis Naqsan)

Rag waxaan ku maamuli aqaan	ama ku maamusi
Mase inaamu nahay oo tolnimo	meerto noo tahaye
Masallaha ninkaan ii dhigayn	midig ma saaraayo
Ninkii aniga iga mazrmi kara	uma muraad yeesho
Muska ina Afey gal o arlada	kama miciin moodo
Ninkii mira yarbaa lagu dayaa	yaan la ii muhanin

(Saahid Qammaan)

G E E R A A R

Ma jiraan wax inoo sheegi karaa waqtigii uu dhashay iyo halkii ugu horaysay uu ka yimid, laakiin waxaa maraq ma doonto ah in geeraarku ka fac waynyahay maansada inteeda badan, go'doonna uusan ku ahayn afkeena keliya ee uu ku baahsanyahay bahda Kushiitiga oo idil iyo kuwa kalaba. Oromaha waxaa lagu yiraahdaa Ge-raarsu waxaa lagu maansoodaa marka dagaal loo socdo iyo marka læu soo guuleysto dagaalka iyo ugaarsiga. Amxaariga waxaa lagu yiraahdaa Agrarare, isagana guubaabada iyo guusha dagaalka ayaa loo tiriya. Halkaa waxaa inooga caddaanayso inaan geeraarku ku soo koobnayn af Soomaaliga keliye ee uu ku fidsanyahay geeska Afrika oo dhan iyadoo weliba ujeeddooyinka loo tiriya isku wadamid yihiin amaba meela yar yar ku kala duwan yihiin. Wazaannaan halkaan ku caddayn karin saddexda af midkii ugu horreeyay oo curiyay geeraarka iyo sida uu u soo gaaray labada kale. Geeraarku ma aha mid ka hooseeya xanga qimaha maansada inteeda kale haduu-saba badi kaga horayn. Waxaynu ognahay in dadkeemu ahaan jiray qaarna weli yahay xoola dhaqato nolosheedu ku xirnayd hadba dabeecaddu halkii ay u horseedo oo ah mid marna u raan marna u daran. Dad ic dhix yaacsan ma anayn ee waxay u kala yiilcen beel beel xiisto ahaan isu snocatay.

Kala qoqobnaantaasi waxay keeni jirtay inay beel walita beesha kale c~~e~~laadiso iyadoo taasi ka dhalany~~s~~ay biya la'aanta, baad la'aanta, xoola la kala dhaco, dad layska dilo, maanso neel ka dhac ah oo laysi tiriyo i.w.m.

Geeraarku wuxuu shaa mid dhiilo warmaha iyo leebabka la isugu qaato kiciyo, oo gole hoog, halaaq iyo gabagabo horseeda.

Inkastuu mar mar horssedo hilin hoog ahaa misana ma ahayn mid had iyo jeor u joogo dhilllo iyo dhabar jab ee wuxuu qayb aan la hil-maami karin ka qaadan jiray (kana qaataa) kicinta bulshada, dhiriigelinta, negaynta badadda, faanka, dabaal degga iyo amaanta fardaha.

Beryihii hore waxaa caado ahayd in geeraarka laga tiriyo faras duyshiis inta badan, taana waxaa inoo caddayn kara geeraarka oo badanaaba looga hadlayo ama lagu faaninayo fardaha.

Raggii geeraarka ku caan baxay oo markii codkooda la ~~qa~~ maqlo murtidooda loo wada dheg raaricin jiray waxaa ka mid ahaa: Sayid Max'ed Cabdulle, Ismaaciil Mire, Faarax Nuur iyo rag kaloo badan.

MIISAANKA BEYDKA

Inkastoo geeraarku ka mid yahay maansada intedda ~~kale~~ xag-haddana ka gedisan habka ay u dhacayso maansada intedda ~~kale~~ xag-

ga luuqda iyo jiibkaba. Sidaas awgeed ayaa geeraarku leeyahay sharci u gooni ah oo la tirinaye alamada kaliya iyadoon lagu derin shaqal dheerayaasha. Marka lagu luuqaynayo looma jijiido sida gabayga ee waa la dedejiyaa, alamadiisana way go'an yihiin ee ma aha sida gabayga oo kol badan karaan marna yaraan karaan.

Geeraarka beydkiisa waa hal shadar keliya kaasoo ka kooban bada-naaba 7 alan.

T u s a a l e:

1. Had - daad weer is - ku duub - to
1 2 3 4 5 6 7

2. An - na waan is - ku waa - bi
1 2 3 4 5 6 7

3. Had - daad daw - lad - da wey - do
1 2 3 4 5 6 7

4. An - na tay - du we - dow - day
1 2 3 4 5 6 7 (Wiil Waal ama Ugaas Nuur)

Geeraarku wuxuu kaloo lahaan karaa beydad leh 6 ama 8 alan, kuwaaso leh astaamo looga sooci karo kuwa kale oo 7 alan ah.

Waxaana lagu kala garan karaa o shardi ah qawaaniinta soo socota:

'B. Qaybta lixda alan leh: waxaa u shardi ah in:

1. Beydkiisu ku dhammaado shaqalka dheer "aa". Badanaana beyd-
kaasi wuxuu noqdaa midka tixda lagu soo hoorinaayo.

T u s a a l e:

Mee - laan wuu la - la gaa - rin
1 2 3 4 5 6 7

Had - dii wii - ris ka yee - ro
1 2 3 4 5 6 7

Waq - ti buu maq - la - yaa - ye
1 2 3 4 5 6 7

Ma taar baa wed - da - naa (Sayid)
1 2 3 4 5 6

Had - duu saa - ki - mi waa - ye
1 2 3 4 5 6 7

Sal - li - gaan u dhi - gaa
1 2 3 4 5 6

Is - ka see - ~~xop~~ i - dhaa (F. Nuur)

2. Beydku wuxuu kaloo uu lix alan lahaan karaa marka tixda la soo
hoorinayo beydkiisa u dambeeyaa, hase ahaatee aan aakhirkiisu
" aa " ahayn. Beudka noocas ahina aad bay ugu yaryihiin gee-
r raarada.

T u s a a l e:

Ra - yid waa ki - rish - taan - noo
1 2 3 4 5 6 7

Koo - fil wee - ye dha - shii - soe
1 2 3 4 5 6 7

Kaa - ha la - gu da - reer - sho
1 2 3 4 5 6 7

Kow - laan - teed rag ku baan (Sayid)
1 2 3 4 5 6

T. Qaybta Siddeedda alan leh:- waxaa u shardi ah in :

1. Beydku ku dhammaado xiriiriyaha " iyo ".

Xiriiriyahaasu ha ahaado mid ku dheggan ama ka go'an beydka eraygiisa ugu dambeeyaa, sida:

Tu s a a l e:

Gee - raar waa nin wa - naa - ji - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

Nin wa - raa ka - ga ood - mi - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

Nin si - day - da war - kii - si - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

Wac - di - gii - sa ya - qaa - ne (Raage)
1 2 3 4 5 6 7

Gee - la wee - ta ir - maan i - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

We - ris - tii ri - ma - nayd i - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

Wa - daad buu er - ya - daa - ye
1 2 3 4 5 6 7

Na - bar xoot - le mi - yaa (avid)
1 2 3 4 5 6

2. Waxaa kaloo beydka siddeed alanle ka dhigi kara hadday beyd-
ka eraygiisa dambe gadaal ka raacaan Xiriiriyaalka ay ka mid
yihiiin " oo, na " iyo astaamaha yeeriska " ow ama yow ".
Gaar ahaan Xiriiriya " oo" beydka hadduu ku dhaamaado, beyd-
kaasi wuxuu noqon karaa 7 ara siddeed alan; sidaas awgeed
waxaa kuu muuqaneysa in uusan Xiriiriyaasi lahayn qawaaniin
loo raaco oo cad.

U fiirso tusaalayaasha soo socda:

T u s a a l e " oo " :

Mar - kii ay cid - du guur - ta - yoo
1 2 3 4 5 6 7 8

Gar - na loo raf - ri - waa - yey (Ismaaciil)
1 2 3 4 5 6 7

Du - shu waa wan - qa - raa - roo
1 2 3 4 5 6 7

Waa wa - laa - yad qur - xoo - noo
1 2 3 4 5 6 7

Wa - sakh loo - ya - ma yaa - bee
1 2 3 4 5 6 7

Ma xa - riir wir - qan - baa (Sayid)
1 2 3 4 5 6

T u s a a l e " na ":

Koel - ay guhl - dar - ro jcoor - ta - na
1 2 3 4 5 6 7 8

Ga - gab big - a - loc - ooc - yey (Izmaaciil)
1 2 3 4 5 6 7

Hin si - daas u ya - qaa - ni - na
1 2 3 4 5 6 7 8

ba - ko aa - khi - ro moo - yee
1 2 3 4 5 6 7

Suu - daa - nee ku - ma ahii - bo (Ismaaciil)
1 2 3 4 5 6 7

T u s a a l e " yow " :

Guul - li - hii i a - buur - ta - yow
1 2 3 4 5 6 7 8

Gaa - jo qoob cu - lu - saa
1 2 3 4 5 6

T u s a a l e " ba " :

Hin - kii haan - ta ka waab - shi - yo
1 2 3 4 5 6 7 8

Wal - lays - kaa ga - rab joo - ga - ba
1 2 3 4 5 6 7 8

Wi - yil qoo - dha~~q~~ mi - yaa
1 2 3 4 5 6

X u s u u s.

Geeraarku suda maansada **kale oo dhan**, wuxuu noqona-
yaa mid dhismahiisa iyo miisaankiisuba kala dhantaalan yihiin had-
daan sida curiyaha geeraarku wax isugu dheelitirayo ama ugu dha-
waaqayo loo qorin. Waa gain la kala gooyaa hadduu meansaagu laba
eray mid ka wada dhigo.

T u s a a l e :

~ Jaanunta uu xarfinaaya oo (9 alan)

Kiisaddeeda culaaayo

W a l a d ~ Hin habaad horraawaa iye (11 alan)

	Qaamuuntuu xarfinaayoo	(8 alan)
S a x	Kiisaddeda lulaayo	
	Xin habaas ka koraayo	(8 alan)
	Kusur dheehan miyaa	(Sayid)

Tan kale waa in la ogaadaa inaan Xiriiiriyaasha kala ah,
" iyo, oo " lagu bilaabbi karin ~~geera~~ geeraarka beydadkiisa. Waxay
geli karaan oo keliya dhammaadka beydka ama dhexdiisaba.

T u s a a l e :

Guul - li - hii i a - buur - ta - yow
1 2 3 4 5 6 7 8

Guu - meys reer u sha - qay - sa
1 2 3 4 5 6 7

I - yo gu - ri xaa - jo xu - maa
1 2 3 4 5 6 7 8

Q a l a a d

Haddaad u fiirsatid tixdaan ee geeraarka ah oo tusaale ahaanta aynu u qaadanay waxaad arkeysaa in ~~tixda~~ labadeeda beyd oo dambe si qalad ah u qoran yihiin, tiradii alantuna anay sidii ku habboonayd isu raacin, taasoo ay keentay Xiriiriyaaha "iyo" oo la doonayey inuu beydka labaad gadaal ka raaco la soo raacsiiyey beydka saddexaad oo xagga hore ka galay. Siday shuruud ahaydna beydka dambe waxaa la rabay marba hadduu "aa" ku dhammaado inuu ~~a~~haado lix alan, hadda oo ay "iyo" soo raacdana wuxuu noqday 8 alan .

Marka waa qalad;

Tixdii oo si sax ah u qoran waa tan:

Guul - li - hii i a - buur - ta - yow
1 2 3 4 5 6 7 7

Guu - meeys reer u sha - qay - si - yo S a x
1 2 3 4 5 6 7 8

Gu - ni xaa - jo xu - maa
1 2 3 4 5 6 (Ismaaciil)

Rugta Shagal Dheerayaasha.

Inkastoo tirada dhisika beydka geeraarka aanaan ku darin shaqallo, waayo almada ayaa go'an oon u baahneyn dhamaystir sida gabayga oo uu tirada alamada had iyo jeer ku dhamaystir ~~ta~~ shaqal Dheerayaasha, haddana wuxuusan, marna ka marnaan karin beydka geeraarku shaqal dheere. Ugu yaraana waa in beydkiiba laga helo laba shaqal dheere. Waxaana shard u ah in mar walba laga helo alanta 3aad iyo tan 6aad. Waxaa ka xaaran ah in beydku uu shagal dheere ku lahaado alanta 4aad iyo tan 5aad. Labadaasi shardi la'aantood beyd geeraar ah oo quman lama curin karo. Almada haray oo kala ah laad, 2aad, 7aad (iyo 8aad haddii beydku siddeedle yahay) kama takoora shaqal dheerayaashu, in laga helaana

Sa - xa - yoo ma xu - may - noo

Sar - ma - seeg - to u dii - da - yoo
 1 2 3 4 5 6 7 8 (Sayid)

Miisaanka beydka Geeraarka

Tirada	Rugta Shaaqal Dheerayaasha	
Alamada	Naa Rugta Alanta	shuruuddada
6	3aad - 6aad	waa khasab
7 (caadi)	4aad - 5aad	ka caagan
8	1aad, 2aad, 7aad(8aad)	kama reebana sha- radna ma aha

Tilmaan Faras.

Geeraar waa nin wanaajiyo,

Nin waraar ka ga oodmiyo,

Nin sidayda warkiisiyo,

Wacdiisiisa yaqaane,

Walhadow faraskayga,

Weedh yar oon ku ammaaney,

Wowra maan ka bilaabo.

Gammaan waa kala waare,

Weehadow orodkiisu,

Waadhaf deyn laga xooriyo,

Taarka layska warqaadiyo,

Ma wayeenka shukaantoo,

Wanaag loogu qabtaa,

- - o O o - -

Weyraxow camalkiisuna,

Waraabkaan u kexeeyo,

Isagoon wada laacin,

Anigoo wada mooyee,

Ninkii haanta ka wabshiyo

Wallaayskaa garab joogaba,

Widhiidhuu ku dilaaye,

Wiyil qoodhaa miyaa..

- - o O o - -

Weedhaanshow dhaqsihiisuna,

Ma wareege libaaxo,

Intuu neef ka web siiyey,

Wid haddii la yidhaahdo,

Wankallaadi u boodka,

Dadka waabinayaa.

- - o O o --

Werisow midabkiisuna,

Cirka oo wadhanaayoo,

Wahabkii laga qaadiyo,

Wirriila aan caddaaniyo,

Ma~~z~~ waagoo sagliyaa.

- - o O o - -

Wajigiisa arsaaqduna,

Wax haddaan ku erayaayo,

Ma waddooyinka ceelkoo,

Reebkuu aad u warmeeyiyo,

Waadigoo rogmadaa.

- - o O o - -

Meel waylaaqtan col joogoo,

Warma laysku ridaayana,

Wadnahaan ku kabaaye,

Wiil uu Eebbe ku siiyiyo,

Ma walaalkay rumaa.

- - o O o - -

Haddaan heegga ku weedhan,

Ka wareeji idhaahdo,

Wajaquu ambadaaaye,

Kadaxuu kor u waalliyo,

Indhahuu ka wig siiyayo,

Wiyiewaayac curraafiyο,

Wa waxsheeg sixiraa,

- - o O o - -

Waran waaxyaha gooyiyo,

wayab qaarka madow iyo,

Riddop soo widhwidh laysiyo,

Wajaafkeeda rasaastuu,

I weydaarinayaaye,

Ma wadaad xigtadaayoo,

Wanaaggiisba arbucuunka,

Waligiisba yiqiinoo,

Wan intoodu u qashay,

Wadduxaaga quraankiyo,

Walleyl kuu akhriyaa.

- - o O o - -

Dadka oo wada seexday,

Haddaan oodda ka weechana,

Waddankaan ku shakaalo,

Ma weydaaran yaqaanne,

Ma wanaagsan gabdheedoo,

Waalli kuu gogoshayoo,

Wareegeysa dushaada oo,

Wacdigaad ku lahaydiyo,

Waanadii aqbasheaa..

(Raage Ugaas)

Rag Sabaan.

Rag sabaan ka sabaan baan,

Samaantuun badiyaa,

Hadduu saakimi waayo.

Salligaan u dhigaa,

Iska seexo idhaa,

Hadduu saakimi waayo.

Caanihii hasha suub baan,

Saddex goor u lisaa,

Ku sariigo idhaa,

Hadduu saakimi waayo.

Sumalkii rugta joogiyo,

Sogobkaan u qalaa,

Hadduu sakimi waayo.

Sarriiggii Cadameed baan

Subagawga badshaa,

Hadduu sakimi waayo;

Gabadh suurad wanaagsan baan

Surraddawga dhisaa

Hadduu saakimi waayo.

Xoolo gooni u soofiyoo

Sadadaan ku ladhaa

Hadduu saakimi waayo.

Seeddow mood iyo nool iyo

Galaantan u badshaa

Hadduu saakimi waayo.

Salaaddaan lallabaayoo

Salinkaan qabsadaayoo

Maydal suulal madow iyo

Sulub Eebbe ku joogtaan

Sarartaa ku dhuftaa

Sambabkaa ka baxshaa

Markaasuu salimaa

igu sakin noqdaa.

(Faarax Nuur)

Ha Sabaan ka Sabaan.

Ma sabaan ka sabaan baan,

Nabad saafi ahaayoo,

Sukhudoor edeb yeeshayoo,

Bawd xun aanan lahayn.

Ma sabaan ka sabaan baan,

Salowgaan kicinaayiyo,

Baryankaan eryanaayiyo,

Bakhraankii iska daayey.

Ma sabaan ka sabaan baa,

So'yaqaanka dugaaggiyo,

Haadkii aannu sabeyney,

Soominnoo~~d~~ qadinayoo.

Ma sabaan ka sabaan baa,

Safarkaygu xirnaayoo,

Suuqayadii Bullaxaar iyo,

Saaxil aanan tegeynoo.

Ma sabaan ka sabaan baa,

Sabadii Cagaciid iyo,

Suubaankii Ballishiil,

Soobir aanan ku maalin.

Ma sabaan ka sabaan baa;

Sida siigiiyo cawsha,

Saraar meerid ahaayoo,

Sabaah beena ku daayay.

Ma sabaan ka sabaan baa,

Silcayeyda haweenkiyo,

Salowgii ka baxaayey,

Saraarkii gelin waayey.

Ma sabaan ka sabaan baan,

Ergo soogan ahaayoo,

Suudigii aan maraayey,

Sammadeeyey jirkeygoo,

Ma sabaan ka sabaan baan,

raggaygii la sadqeeyey,

Soofkaygii la xaraashay,

Sed yaa iiga ceshaa,

Subax noobla lahaa.

Ma sabaan ka sabaan baan,

Suxeynow in daa iyo,

Safkaalowda hayeeyoo,

Saamacow lagu waayey.

Ma sabaan ka sabaan baan,

Su'aashii Rabbigay iyo,

Suubanow Nebigii iyo,

Saalixiinta xusaayayoo,

Saacaygii i hayeey.

Saxayoo ma ~~xumaynoo~~,

Sarmaseegto u diiddayoo,

Sowd kalaa daba yaalle,

Balaan kaana sifeeyo..

ma xalaa la i suurshoo,

Samadaa la i geeyoo,

Seleloo isla boodayoo,

Saarkaygii qabtayoo.

Ma sawaadka habeen baan,

Inaan suulasha laabtiyoo,

Sin inaan u fariistiyo,

Seexadkii keri waayaye..

Ma salaadda Ilaah baan,

Sahwiyyoo garan waayey,

Ma soortii aan cunaaya~~ta~~,

Sibir ii dhadhantayoo.

Ma sawaalka boqoolaan,
Sardankaan guntanaa iyo,
Sammaddii aan maraayaa,
Sugulkaa iyo yeelayoo.

Ma suugaanta nabdeed iyo,
Samaan baan la heleynoo,
Inaan saamax ahaadaan,
Sina loo arkihaynoo.

(Sayid)

P U R A A N B U R

Buraanburka waa nooc maansada ka mid ah una gaar ah dumarka, Wuxuu xagga qiimaha garab socdaa maansada inteeda kale, oo horay u soo aragnay.

Buraanburka taariikhdiisu inta ay gaarsiisantahay lama ogaa, hase yeeshhee dadka u go'ay suurtaantu waxay leeyihiin buraanburkuu wuxuu ka soo askimay magaalocyinka. Waxaana laga tiriysaa foobaha aroos-yala, muubaalada, dagaalka, ammaanta i.w.m.

Buraanburku wuxuuu kaga duwanyahay gabayga, geeraarka iyo jiiftada isagoo leh laba siyood oo loo qaado. Qofka gabya, geersara ama jiiftooda isaga keli ahaanti ayaa laga dhegaystaa, intuu shir is-kala taago. Hase ahaatee buraanburku ka duwan sidaas oo waxaa jira inay sida maansada kale haweenay goob kaliqeed ka jaadi karto isagoo jiib iyo luuq gooni ah leh, taasi waxay dhacdaa markii uu yahay guubaaba, dagaal-gelin, kicin bulsho i.w.m.

Jaadka labaad waa marka ooba farxadeed laga tirinayo sida aroos-yada, ciidaha i.w.m.

Kooce ee kef keliyihii ra qaadee waraa gadaal ka nooriya koow, jiibka iyo luuqdana waxaa tarxa sacab iyo jaan sida hees cayaarcilka oo kale.

Halkaas waxaa ka coddeeyaa in loo istiommalayo niddii hees cayaarcilka, taasina habay in valijidii taatca inuu in uccadde heesihiid

dumarku u qasdi jireen mijiga sida hees caruureedka, hees kebdeed-ka iyo hees cayaareedka, kacibna is bedel xagga luuqda, jiibku iyo ~~hee~~ dhiska beydka ku dhacay. Xagga dhiska beydka waxay isaga ecyihiin gabayga, maxaa yeeloy shadarka dambe waxay ka wada koo-Sanyihiin 8 oo ah wadar alan iyo shaqal dheere.

Maladaasi waxay jawaab iyad na mala ah ka bixinaysa waydiinta ah: Suugaanta Soomaaliyeed waxay ka soo jeedaa mijiga ee maxaa buraan-kurlai upe dhashay heledka?

Sida akarya, muuroowta iyo jiiftada dadkii tiriyay loo ma-suusto, buraanburka dadkii tirin jiray looma yaqaan, maanta na jiro qof 70 sano ka hor buraanbur tiriyay oo la yaqaan, taasina waxay ku dhacday oo loo malceyaa in uusan jiri jirin muddadaa ka hor. Waxay inala tahay inaan aduunyada inteeda kale qaybsaneen oo ay ama wada heesaan ana wada maansoodaan innagase raggu waa gabyaa, geeraaraa, guuronbaa ama jiiftoodaa, dumarkuse waa buraanburaa taasina waa wax la yaab leh gariibna ku ah suugaanta.

Taa micnaheedu ma aha inuusan dumarku gabyi karin ragguna buraan-buri karin. Dumar tiriyo gabayo wanaagsan ayaa jiraan, sida Sayidka walaashiis Jammaad Sh. Cabdulle Xasan oo tirisay gabay dheer oo aad murti u leh, iyadoo ku halqabsanaysa Xuseen Dhiqle waxay ku bilowday: " Xuseenow qof neel laga hayoo - maahsan baan ahaye ".

Rag buraanburayna waa jiraa. Waxaa jirey nin reer Qandala ahay (Xanbaarsey) oo in muddo ee uu calanka buraanburki u saarnaa wax

rag iyo haween ah oo soo agmarana la waayey. Ninkaasi ma gaabyi jirin mana geeraari jirin si layaab leh buu se u burzaburi jiray. Bal u fiirso tixdaan buraanbur oo sco socoto, waddankoo idilna caan ku ah, waxaana tiriyay nin naagtiisu dacwaysey oo maxkanad-dii wax u qaban weyday, wuxuuna ku yiri:

" Maxaa kaa raacay mee	shii laxoon sanaa
Xafiis tegiddii muuuu	kaa xayiray wanaag
Kurmo Allaa lehe muuuu	maasid kugu markada ".

Kiisaanka Beydka Buraanburka

Beydka buraanburku wuxuu ka kooban yahay laba shadar oo kala dheer. Shadarka hore haddii alamadiisa iyo shaqallada dheedheer laysku daro waxay ku imaanayaan 10.

Shadarka dambe wadarta alamaddiisa iyo shaqal dheerayaashiisa waa 8. Mar mar dnif ah baa shadarka hore koow iyo toban (11) noqdaa. In buraanburku ka mid yahay suugaanta cusub waxaa inoo caddaynaysa in eray shadarka hore ku dhammaanayo oo noqdo mid labada shadar kala raaca aan ku ekaan shadarka hore sida qaymuunka maansada inteeda kale oo la tiriyo ey qabto kala go'aan kor ku soo sheegnay waxaa inaga deeqayo beydkaan buraanbirka ah oo soo socda:

" Nabaddu waa doore soo maaliyeey is daa "

Erayada sidaas u kala go'an lajana helo maansada filka wayn, waxaase

ku ku caan ah heesaha oo (ah- suugaanta casriga ah, taasina waxay
sii ayidaysaa curdannimada iyo madaninimada buraa**burka**.

Miisaanka Beydka Burzanburka

Tirsi	Shadarka Hore				Shadarka Dambe			
L.	Alan	Sh.Dh.	Wadar		Alan	Sh.Dh.	Wad.	Rugta Sh. Dheerayaasha
1	6	+ 4	= 10	{ 10	5	+ 3	= 8	alanta laad, 3aad, 5aad
2	7	+ 3	= 10		6	+ 2	= 8	" (1°, 3°) ama (L°, 6°)
3	8	+ 2	= 10		7	+ 1	= 8	" laad
4	9	+ 1	= 10					
1	7	+ 4	= 11	{ 11				
2	9	+ 2	= 11					
3	8	+ 3	= 11					

Shadarka hore.

Shadarka hore guud ahaan wuxuu ka kooban yahay tobantahay (10 ama 11), haddana tirada almada iyo shaqal dheerayaashu ku dhamaystiran way is bed bedelaan, oo shan siyood bayna noqon kartaa:

Marna 11 ayuu noqon karaa. Shadarkaan inkastoo wadartiisu ay go'antahay (10 ama 11), haddana tirada almada iyo shaqal dheerayaashu ku dhamaystiran way is bed bedelaan, oo shan siyood bayna noqon kartaa:

I. Shadar ka kooban 6 alan & 4 shaqal dheere.

Tusaale: (6 + 4 = 10)

I - naa - naan baa - qa - nayn	buugagay ku taal
1 2 3 4 5 6	
Waa ku oo - yaan da - yuu	ray ku eegayaan
1 2 3 4 5 6	

2. Shadar ka kooban 7 alan & 3 shaqal dheere.

(Noocaan ayaana u badan buraanburka)

Tusaale: (7 + 3 = 10)

Ga - ba - dhu waa faa - du - mooy	wiilka waa Maxamed
1 2 3 4 5 6 7	
In - taa - dan cad - daan ca - biid	baannu wada ahayn
1 2 3 4 5 6 7	

3.. Shadar ka kooban 8 alan & 2 shaqal dheere.

Tusaale: (8 + 2 = 10)

Ca - lan - ka noo su - ran ku - wii	saaray baannu nahay
1 2 3 4 5 6 7 8	
Caa - sha cu - rad - kaa - ga cab - dul	laahi locgu yeer
1 2 3 4 5 6 7 8	

4. Shadax ka kooban 9 alan & 2 shagal dheere.

Tusaale: (9 + 1 = 10)

Der - bi - ga ni - man - ^okii xi - gi - yo Doollo iyo Wardheer
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Gab - dha - ha o - ro - ^oboc - yin wad - dan kooda way arkaan
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Shadarka hore marar dhif ah buu noqonkaraa mid ka kooban 11, alan
 iyo shaqal dheere islaajir ah 3 si unbuu koow iyo tobonle ku noqon
 karaa; waa marka uu:

1) 7 alan & 4 shagal dheere leeyahay (waana dhif):

Tusaale: (7 + 4 = 11)

^odays - ^olai ^ofaa - ^oyaa - ne ma - ^oxaa loo faduuulinaa
 1 2 3 4 5 6 7

2) 8 alan iyo 3 shagal dheere (saddexdooda noocaan baa ugu badan).

Tusaale: (8 + 3 = 11)

^oQaad - ^obil ^oqa - ^obil ^odaa - ^oya i - yo qaalii baa i dhalay
 1 2 3 4 5 6 7 8

3) 9 alan & 2 shagal dheere (waa dhif):

Tusaale: (9 + 2 = 11).

^oWar - ^odiir ^oxa - ^oraar ^oma ^ola - ^oha ^orag - ^ogi daarta nof fadhiyeey
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Shadarka dambe.

Buraanburka shadarkiisa da bo wuu ka sallan yahay kan hore.

Sidaan horay wuu sox sheegnayna aad buu ugu dhawlahay shadarka
 dambe oo abaya, ka - a dhaa. Guud ahaan shadarkaan waa inusaa.

Ka badan kana yaraani 8, alan iyo shaqal dhore laysku daray **sh.**

Hawwan sii geexno tirada almo iyo shajal dherayaashu saddex siyood un bay noqon karaan:

1. Shadar ka koojan 5 alan iyo 3 shaqal dherere.

tusaale: (5 + 3 = 8)

Socdaal kii jiray iyo goo	naa - li kii maq - naa	° ° °
	1 2 3 4 5	
Celool muulaa eamur	tay - da aa - ba - hood	° ° °
	1 2 3 4 5	

2. Shadar ka koojan 3 alan & 2 shaqal dherere.

tusaale: (6 + 2 = 8)

Hadduu geelu ololka goo	go - yo had - di - yo goor	° ° °
	1 2 3 4 5 6	
Gartiis wecyaano aban	too bax - duu og - ya - hay	° ° °
	1 2 3 4 5 6	

3. Shadar ka koojan 7 alan & 1 shaqal dherere.

tusaale: (7 + 1 = 8)

Doomadiyo hawdka iyo	mee - sha da - ran - ta ba - dan	°
	1 2 3 4 5 6 7	
Kaxaa kuwayaga inkaa	roo in - dia - ha ka ri - day	°
	1 2 3 4 5 6 7	

Rugta Shagal Dherayaasha.

Beydka buraanburka shadarkiisa hore rugta shaqal dherayaasha is roq roqqeedu wuu badan yahay, shadarka daafsto se qawaaniin go'an buu leeyahay aida abayga.

Nor iyo horraan waraq ka xaaraan al in alanta 2aad ay geolato shaqal dherere. Inta imle se shagal cheeruhu waa luu imaan karaa,

saas ay tahay shadar dhaxdiisa shaqal dheraha uel walba lagana
heli ee rugtu waxay kai xirantahay tirada alaqada uu shadarku lee-
yahay.

1. Haddii shadarku leeyahay 5 alan iyo 3 shaqal dherere rugtoo-
du waa alanta laad, Baad iyo 5aad.

Tusaale:

Dannood rawgiisa iyo	baa - fi - ^o hi	War = ^o dher
	1 2 3 4 5	
abaddu was doore Soo	^c aa - li - ^c ee	is ^o daa
	1 2 3 4 5	

2. Marka shadarku uu leeyahay 6 alan iyo 2 shaqal dherere rugta
shaqal cheerayaasha waa alanta (laad, 3aad) ama (laad, 6aad).

Tusaale:

Kidaan bebahay xurayn	baa ^o xu - naan ^o dhax - dhi - ^o gay
	1 2 3 4 5 6
Haddaad xaran weydo gaa	^o aab - si wax u - ^o gu ^o dheeg
	1 2 3 4 5 6

3. Iolka shadarku yahay mid ka kooban 7 alan iyo 1 shaqal dher-
re, rugata shaqal dherkuu was alanta (laad) ama (4aad)

Tusaale :

Gartaad noo goysay Rabbi	goey - han - ^o na - ^o gu gal - la - ^o di
	1 2 3 4 5 6 7

Bisinka yaasiinka Rabbi la - xa - noi ba - ra - ka - diic
 1 2 3 4 5 6 7

E.B.

"haqallada" oo iyo **88** "haddii ay 'i billaabkaan beydka
 sa aha in ay ka mid yihiin mar walab ti aad beydka, ee waa korsaar
 oo luuqda lagu haraagsado waana laga naarmi karaa. Sidaas awged,
 markay bilowga yihiin yaan tirada lagu farin.

Hadduu geelu ololka goo gooyo haddiyo coor

Gartiis weeyano gaban too baxduu oyayahay

Hadduu geesiguna gee raaro hadiyo coor

Gartiis weeyano guluf soo buxuu oyayahay

Haddii gaaridu hilaab boydo haddiyo coor

Garteed weeyano guri gay ku gees martaa.

- - - - - o O o - - - -

Bisinka ka billaaba shay daan ha baygaggee

Malaakta daakiray saa ha sco degtec

- - - - - o O o - - - -

Gabadhu waa faadumoo wiilka waa Maxamed

Waysku faayaane maxaa loo faduulinaa

- - - - - o O o - - - -

Calool mugulaa caruur tayda aabbahood

Intuu i cagocyey biu Caasha luul i yiri

- - - - o O o - - - -

Calanka soomaaliyeen dow carshiga ka nuur

Cirkaad u eftahaye Rabbi yow lagaa cabado

Annagu laugu cayshnay ilma haagu luu cayilee

Intaadan caddaan cabiid beannu wada ahayn

Allow noo kaa calfee weannu ciilanayn

- = - - + o O o - - - -

Waa tii Afrikaanlu uru roo le wada ogua

Waa tii Ardisababa lagu caatay aaminimo

Waa tii lagu ooday Afri kaanku weysku aqal

Aaraa'diyo hadalkii waa tii la wada ayiday

Adduunka la'a cheegay Afri kaanna wala sexeeex

Itoobiya waxa ka dhacay waa le wala erkeen

Wakay lu ahaatay yaa ii iftiimin karak

Diigoolkii Farans maa Chinac bau i duban hayaa

Dcollarkiyo laas ta Dahab bau luu iibsadaa

Hadba ninlum Goonayuu daawa kula shigtaa

Sidii yeel dayr ihaluu doobi ugu citaa

Mar diir xaraar na lama raggi daarta noo faaciyeen

Dadyow Soomalized waa Ma daahan tahay

Waa dareen culuze shicit kow dan wuu istaaq.

(Xaliima Soofe)

- - - o o o - - -

Darriiga Hollywood warkay nooga soo direen

Sidaan u dancaday caloo shaydi weli na damin

Raggii na daafici lahaa bay haddeer dileen

Yaan naloo darine soo maaliyeey isdaa

Derbi la'aan bay ku lsa jeen saggashan diric

Doodadiyo phawdka iyo neesha daranta badan

Daaqi kari.waayey gee lii dareeri jirey

Ee nabaddu waa doore soo maaliyeey isdaa

Asay bay dumalku qaa daan diraac walbaba

Doorarkii qabayna haad baa daleel lai cunay

Ee yaan naloo darine soo maaliyeey isdaa

Duumo iyo cudurba awal baan la daadsanayn

Gaalku waa ina dullee yaa dan nooma ;alo

Lagama daaweyyo ruu xeenni dakhar ku dhaco

Ee yaan naloo darine soo maaliyeey isdaa

Dawlada uno ka yimid way na dayahayaan

Waxay damacahayaan xuriijad deenni inaan la durin

Yaan naloo darine soo maaliyeey isdaa

Sayaashanka dawladood xaalkii kila dacwiyey

Xaqii Cabdullahi noo doonay waa diyaar

Ee yaan naloo darine soo maaliyeey iscaa

(Xaawa Jibriil Maxamed)

- - - o O o - - -

Gabdhaa oroboyin waddan kooda way ariican

(oo) waa ku ooyaan dayuu ray ku oo layaan

Maxaa kuwayaga inkaa . . . roo indhaha ka riday

- - - o O o - - -

Qabil qabil daaya iyo qaali baa i dhalay

Sidii qaruunaadka waddan kiina ugu qarkada.

- - - o O o - - -

J I I F T O

Waa qayb ee mid ah Isanlada, waana kuwa wuu qimaha iyo zaayaan wayn oo dadku aad ugu dheer raariciyo, una nacaansado marka qof aftahan shi gaadayo.

Inkastoo aad mooddo inay gabay'a isu dhowyihiin xayya hiliimada haddana waa luuqda. In hala fuwanyihiin xayya jiibka iyo luuqda.

Dadka kala dhilisfa naansada ku zeesha dheer waxay leeyihiin ka dhadhan maceen abay'a iyo geeraarka waase haddii qof xariif 'u ahi gaadayo.

Xayya 'aca wakaa laji tilraamaa inay sefka hore uga jirta marisa-da soomaaliyeed.

Jiiftadu waa maanso dhowr qarni soo jirtay mawaadiicda legula maansoon jirana aad bay u farabadan yihiin sida: Dagaalka, guubaabada, dijanada, faanka, ammaanta, dira-diraha, habaarka, duccada, kicinta bulshada iyo kuwa kaloo la mid ah.

Gabay'a, guurow'a iyo geeraarka markii la tirinayo waxaa la arkaa in qofka dhogaysanayaa maqalkooda ku daalo~~k~~ kuna caajiso, jiiftaduse, qofku ~~waa~~ u sii xiisooda waana u sii hanqal taagaa. Waxaa dhici karta inuu saacado badan u sii dhog raariciyo isagoo u sii jadbaysan ku raaxaysiga luuqdeeda.

Dadkii waawaynaa oo jiiftada caanka ku ahaa waxaa ka mid ah:
Sayid Max'ed, Cusmaan Y. Keenadiid, Cali Xuseen iyo rag kale oo badan-

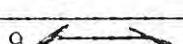
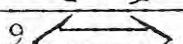
°Dhiska Beydka Jiiftada

Jiiftadu waxay leedahay sida gabayga beyd ka kooban laba shadar oo aan saas u kala dhaadheerayn.

Shadar waliba wuxuu ka samaysanyahay marka laysku daro alamda iyo shagallada 9 - 10 illa 11.

Kama yaraan karo hamana badan karo intaas, hadduu yahay beyd qumman oo jiifta ah.

Istu darka alamda iyo shagallada dhaadheer ee beydlu wuxuu ku imaanayaa 18, 19, 20, 21.

Bhadarka hore (I)		Shadarka dambe (II)	I & II
1 9	+	9	= = 18
2 9 	+	10	= = 19
3 9 	+	11	= = 20
4 10	+	10	= = 20
5 10 	+	11	= = 21

Tusale:

1. $8+1=9$ Kuf-ri-ga i ma-hoo^ob-bi-yey i-din-ka^oa mi-ta-mi^oyoo $7+2=9$

1 2 3 4 5 6 7 8 1 2 3 4 5 6 7

2. $6+3=9$ Nin sha-baab a-haan-tii sha-ree-ca-da bar^otaan a-hay $8+2=10$

1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6 7 8

° Dhiska = Miisaanka oo ka maqan Rugta sh. dheerayaasha.

t. $\boxed{7+3=10}$ Aa-khi-ro hal-kay $\overset{\circ}{5}$ joog-san $\overset{\circ}{6}$ huur $\overset{\circ}{1}$ baw $\overset{\circ}{2}$ dam $\overset{\circ}{3}$ bee-ya $\overset{\circ}{4}$ e $\boxed{6+3=9}$
 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6
 (Cali Xuseen)

3.b. $\boxed{7+2=9}$ A-di-ga-na a-doo-gaa $\overset{\circ}{5}$ u-ba-taa-luu $\overset{\circ}{4}$ la-haan $\overset{\circ}{5}$ ji-ray $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ $\overset{\circ}{8}$ $\boxed{8+3=11}$
 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7 8
 (Sayid)

t. $\boxed{10+1=11}$ Ma-la-ha hal-law-ga $\overset{\circ}{5}$ ja-ban-na-ma
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 ho-dan $\overset{\circ}{2}$ baa $\overset{\circ}{3}$ la $\overset{\circ}{4}$ moo-da-ye $\overset{\circ}{5}$ $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ $\boxed{7+2=9}$
 (Cali Xuseen)

4. $\boxed{8+2=10}$ Nin ra'-yi-gu had-duu $\overset{\circ}{5}$ sheel-mo $\overset{\circ}{7}$ shi-shuu $\overset{\circ}{2}$ fii-ri-yaan $\overset{\circ}{3}$ a-hay $\overset{\circ}{4}$ $\overset{\circ}{5}$ $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ $\boxed{7+3=10}$
 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7
 (Keenadiid)

5.b. $\boxed{7+4=11}$ Had-dii $\overset{\circ}{2}$ aa-dan $\overset{\circ}{5}$ dam-baa-dayn $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ daa-hir $\overset{\circ}{1}$ ma-rag $\overset{\circ}{3}$ ah $\overset{\circ}{4}$ soo $\overset{\circ}{5}$ taaz $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ $\boxed{7+3=10}$
 1 2 3 4 5 6 7 1 2 3 4 5 6 7
 (Sayid)

5.t. $\boxed{6+5=11}$ Aw-yaa-low-ma diid-deen $\overset{\circ}{5}$ $\overset{\circ}{6}$ ja-haad-ka $\overset{\circ}{1}$ $\overset{\circ}{2}$ maw $\overset{\circ}{3}$ da-reer-taan $\overset{\circ}{4}$ $\overset{\circ}{5}$ $\overset{\circ}{6}$ $\overset{\circ}{7}$ $\boxed{7+4=11}$
 1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6 7
 (Sayid)

- - - o o o - - -

Cabdalla mean qaboobiyo

Kirsi maakib laawow

Maqashiiya uunkaba

miyir inuu ksi soo jalo

Lid waxow tiraahdaan

nimanka nooradii furay!

Nawaacidada Diinkii

ma wax laysku maarna?

Huchhaarada Beeniiki

ta van leju nannaagaas

Luxudhii ardcobaa

na lawe noogadeeyaa?

Munfada cadrabeed

maw adliguanaysaant

Gaal nin u nidiidimay

maqaan naara inuu tegi

Kutubtaa u maragee	ma wax lagu murmaabaa
Kushrik inaad joclaataan	ameed wudan lu sheegtaan
Haddaydaan mujrim shayn	masalo kaad u haysaan
Kasslo jaabyadiimaa	neel daran idiin dhi ay!
Kuftija waanadiisii	idinkaa ka waartoo
Iacobuudkii Rabbi ahaa	idinkaa ba moctoo
Kaxsharkiyo qiyamaha	idinkaa munkirayoo
Mugfiradii Ilashay	idinkaa ka waarmoo
Kaapaxii fiqdusaa	idinkaa surraatoo
Iimaiimminna leebtaa	idinkaa nante eyoo
Iufrija i mahoobbiyey	idinkow siiciinow
Kakaankii shareecada	idinkaa mitaniyoo
Kuslinkiyo qusuusida	idinkaa makalayoo
Maalkii agoomeed	idinkaa malhabayoo
Lasraafkiyo quraankii	idinkaa maljadayoo
Waxse mawticiin galay	ama malag idiin yimiid
Karkaad Kaxamedkiinii	malcuun uri ka raacdaan!
Marijoo macnecyaye	mid kaleete wuxuu yahay
Waxaan maqlay Pirinjigu	imuu miiri idin goray!
Waxaan maqlay maalkii	inuu idinka meersaday!
Waxaan maqlay oorjaha	mid tan inaad ka woydeen
Waxaan maqlay nadaxdiira	in mididin laga dhi;ey
Aan niis yar mooyee	maryo weel la siinayn!
Waxaan maqlay naahashay	maraciin iwu ba'say!!

Nin shugriga Ilaah iyo	hahaadada qiraan ahay
Nin shuruudda taxwiidku	ku shisheeyso baan ahay
Nimaan sharacu suu yiri	shakay ay nin baan ahay
Nin shafeecadii Nebiga	shinsaanaaya baan ahay
Nin shabaad ahaantii	shareecada bartaan ahay
Nin shuuriyo ancaam iyo	shucarada dhigtaa ahay
Nin chirrabay tafaaasurta	shuruuxdana og baan ahay
Wixii shulubio ceeb ah	nin ka sheexayaan ahay
Nimaan shawr ajnebi iyo	shilin jiidian baan ahay
Nin ra'yigu hadduu sheelmo	shishuu fiiriyaan ahay
Nin sham haadka taariikhda	ka sheekayn karaan ahay
Nin shoofaarta abaygana	shaacirkeed ah baan ahay
Nin shiddiyo khilaaf iyo	sharka diidaan baan ahay
Nimaan dhuush Ilaah gelinin	kana shaafiyaan ahay
Nin anaaniyada shaaciday	ka shibqaatay baan ahay
Nimaan sharafta Soomaali	shayna dhaafsan baan ahay
Nimaan kala shirshiriddeeda	ka shaqaynnin baan ahay
Nimaan shuqulka gaalada	shafaahaynnin baan ahay
Nin sharmaarka iyo Yuusuf	la shalaabadaan ahay
Siyaalaha an soo sheegay	nin shiikhow ah baan ahay

(Yuusuf Cismaan Keenaciid)

Muslinkii baa habawyoo	dintii hallawdaye
Halkii Nabigu maray iyo	hilinkii kaa weecdee
Iblays baa habawshoo	meel xun u hoggaanshaye
Haddaan laga hortegin	maanta beladaan u hawlgalay
Qiyaamaha wax lagu hegi hoogi	hoosaasintiisa e
Malaha hallawga jahannama	hodon baa la moodaye
Dambigay hadiidayso	Rabbi uma hibeeynine
Wacdi baa ku soo hooray	aan wax u hampaynine
Jidkii lagu hanuunaayey	hareer bay ka dhaaftaye
Aakhiero halkay joogsan	huur baw dambeeya e
Malaha hallawga jahannama	nodon baa la moodaye
Sida hadiyad loo siiyey	beentaa hagaagta la'
laqmigay hadiideyso	xasadkaa habeen galay
Sida geel harraad qaba	khamrigaa la heensaday
Xaaraanta lagu hogay	aan meherku kuu qaban
Waa taa huq weyn reebtay	ee lagu bingoodaye
Malaha hallawga janannama	kedon baa la moodaye
Nafta waxaw horseedeen	waa meel habaarane
Hanti waxaad ka dhigateen	dadku waa ku heermiye
Quruumihi dhulku hamsiiyey	ee naga horreen jirey

Kuwii Nabigu hiifeeyey	ee Nuux ka soo haray
Haddaad dabada haysaan	wixii lagu haliaagaye
Hataqay ka duuleen	idinkaa u halisa e
Malaha hallawga jahannama	hodon baa la moodaye

(Cali Xuseen Xersi)

G U U R O W

Guurowga waxaa aad leoga yaqaanaa gobolka Banaadir ilaa Gal-gaduud. Maansada kuwa ugu muhimsan ayuu ka mid yahay, mawadida uu ka hadlaayo waa kuwa gabaygoota kale. Murti, xigmad iyo maadbana kuma yara.

Dhiska Beydka Guurowga

Guurowga laba nooc ayuu u kala baxaa, mid gabayga u eg iyo mid ka duwan.

1. Midka gabaygu ka duwan beydkisu wuxuu ka koovan yahay 9, afa 11 ama 10, marka laysku daro alamada iyo shaqal dheerayaasha

Tusaale:

Alan	+	Sh.Dh.	=	Wadar	
6	+	3	=	9	→ In-ya lay-gu daa-taa
6	+	4	=	10	→ Da-bool-kee-da ii saar
7	+	2	=	9	→ In-ya da-rar la maa-laa
7	+	3	=	10	→ Si-dii neef dar-weyt a-he
7	+	4	=	11	→ Ee-baa noo ha-ki-yaa-ye
8	+	1	=	9	→ Dif-se reer-ka ku-ma ta-rin
8	+	2	=	10	→ Dood ca-weys i-su-gu yi-mid
8	+	3	=	11	→ Nin-kii u dhuun-to dheef shir-ka

alan	+	Sh.Dh.	=	Wadar
9	+	1	=	10 → kan dam-ba-na wax ku-ma di-lin
9	+	1	=	10 → I-gaar wa-ran daf la-gu yi-ri
9	+	2	=	11 → Hi-rin-ta naa-goo ha-wa waa-lan

Murow nooca rabaya u okeen.

Baddex walxaatoo ha lu tsal

Waxay hammaayan ma hoobaa

Eobbase noo haki haaya

Hirka maayco hawa waalan

Waxaw hammaayan ma hoobaa

Eobbase noo haki haaya

Hayinka geel oo hawa waalan

Waxaw hammaayan ma hoobaa

Eobbaa noo haki haaya

Hirinta naagoo hawa waalan

Waxay hammaayan ma hoobaa

Hestimaso noo haki hoysa

Ninkii u chuunti qheef shirka

Dhabar ka toojashow dhow

- - - - o O o - - -

Inay daa'in tuugnaa daw raaya noo da'ay

Inay darar la maalaa dood caweys isugu nimid

Inay laysku daataa igaar waran daf lagu yiri

Iyadoo daabab gurashiyo dalfiq sahasho lagu jiro

Oo dirir kale la geli rabo dableeyaa dig soo tiri

Dabafurane baabuuray dusha nooga tuureen

Asay dibirka ceelbuur dahar nooga oodeen

Digsi daan ka jabanaa diir nala ku siiyaa

Haddaan diidi maagana yaan lagaaga darinaa

laugu daba sameeyaa dagaal an kuma jirin

Kan dambana wax kuma dilin duuliyowna ma ahayn

Dambina waaga inya galay ~~dew~~ dowladi iguma soo xirin

Dooyadaasna waa iri difse reerka kuma tarin

Duqito duub wax kama cunin danaanana qof kama helin

Duudishana markow yimid dambigeenni yuu qorey

Wuxuu yiri ma deysamaane daboolkooda ii saar

Reer i soo daeweeyoo iiga darayna ma aqaan

Dayacaana lagu baxay daa'imaanse leenahay

Sidii neef darweyt ahe daw xaraar ah laga shubey
Oo duugduug ku fuli tegey duhurkoon qaboobeyn
inaya daaqad beelnay daymo naga dambaysaa
kuna dayrin maynee daruufaa na wada maray
Danta nooga aal keniyaan adduunyada daymoonee
Sidii walax u diimoon..... (Cabdulle Raage Daraawiish)

Guurowga nooca gabayga u eg.

Guurowga gabayga u eg beydiisa wuxuu u kala baxaa laba shadar. Beydkoo idilna wuxuu noqdaa, koika laysku daro almada iyo dhaqal dheerayaasha 20 ama 21, sida gabayga, Beydad aad u yar baa tiradaas wax yar dhaafa (22,23). Inkastoo guud anaan uu guurowgu aad ugu dhwyahay gabayga haddana xagga miisaanka labada shadar ee guurowga way ka duwan yihiin kuwa gabayga. Haddaan ka soo qaado no dhadarka dambe ma aha sida gabayga oo ay shardi u tahay in ay wadarta alamada iyo shaqal dheerayaashu ahaadaan8. Guurowgu wuu ka badan karaa iintaas.

Tusaale:

1. Ta-ban-taab-yo waa kaan rab-nee ta-bar han-noo shee-gan $14+6=20$
2. Sal dha-baan dhab naag loo-ga te-gey sii-na dha-li-may-so $15+5=20$

3. Mar-si bun ah ma-qaab kuu yi-mid ma-ra-sha-uii-sa waa-ye I6+4=20
4. I-laa-how mur-raad-kaa-da sa-hal raa-ji ma-da-xaa-ga I5+6=21
5. Sii-na ma-la-ha sac yeer yee-ra i-yo saw-ya e-ra-ley ah I6+5=21
6. Way-sa aan ia way-heen nin-kii we-bi ag- joo-gaa leh I4+7=21

Inta caadiga ahayn:

1. I-laa-how ma-dax ji-baal meel xun yaal a-dan ku meer mee-rin I6+7=23
2. Haw-raar-ta maan-sa-da had-dii aan hay-bad-da u saa-ro I5+7=22
3. Hor-mood wa-xaad a-haa-ta-ba mar-bay da-ni ku -heer-taa-ye I6+6=22

+ + - o O o - - - -

1. Marsi bun ah maqaab kuu yimid marashadiisa waaye
 Mawtadana waa mahaddiisa magen allaydiisa
 Ilalahow muraadkaada sahal raaji madaxaaga
 Maantana masibaa jirtee waqay ku soo maagim
 Ilalahow madax jibaal meel xun yaal adan ku meer meerin
 Murreydi manay kaa maqneed minanka keen maanta

- - - - o O o - - - -

2. Kasi maa nimaan loo kidbeyn oon kutuba qaadin
 Kaligaa cawey waa qandhadaan kaadka naga joogta

Kasdarro waa kal dheertoo jabtoo kabow qabeen waaye

Ilaahew naga koryeel oon qalbiga nagala haydeysan

- - - - e 0 o - - - -

3. Tuxbax go'ay tiraaj lagu naqaa geberna sii tuugmo
Tayeeg meel ku yaal waa tilmaan tubuna waa heelad
Taban taabyo waa kaan rabnee tabar hannoo sheegan
Inaan tuurka kaa bidin korkaa lagu tartiibshaa he
Oon tubaalu kaa marin indhahaa lagu tubqaadshaa he
Gabaryahay labar hanoo sheeganin

- - - - o 0 o - - - -

4. War layiri wajer loo lahayn waragga roobaa leh
Wausa aan la weyheen ninkii webi ag joogaa leh
Wixii waaxidkeed kugu Wadeeca lagu waajibaa

Siina ma leh sac yeer yeera iyo sawjad eraley ah
Sal dhabaan dhab naag tegey siina dhalimayo
Saaxidkaa salaan kuugu yimid lama sulmaayeyo
Soohin riixo salaax beer aha soor ku dheli diidday

- - - - o 0 o - - - -

Hoodiyo nasiibkay haddii aan	ugu tusaa leeyo
Hawraarta maansada haddii aan	haybadda u saaro
Ciddaan hiäl iyo soo taray hadiyo	hadday ii loogto
Hufnaanta iyo kartida layga rabay	hubanti soo ma aha e
Hiddahaada waa lagu hirtaa	dhaqanka hooyoodi
Haloodkaan la marin waa inay	dhir u hareereeyde
Holacaan la demin dhararka waa	inuu kulaagaaye
Jeerow qabuuraha holmiyaal	layska dhaafsiyo
Ama hogol daruur curatayoo	daadku hiligleeyo
Ama ay dabayshu hakidaad	daadku hiligleeyo
In au halis soo yeelan tahay	hayi nabaad guur leh
Hubaal iyo yaqiin nimaanu ahayn	soo ma hadalqaade
Nin soo habaar mudaystow marbaad	hilin jabydaa ye
Waxaad kor u soo haydaba marbaad	huuto noqotaaye
Hujuumka iyo booddada marbaad	halash ka daashaaye
Hoobaanta mirahaa marbaa	nacab la heesaa ye huuf ka tazdshaaye
Hashaad wal waashaba marbaa	nacab ku heesaa ye
Haweentaada duulkale marbaa	hiba u yeeshaa he
Higsiga adduunyada danaad	uga hareydaaye
Huruwa waa dhulkaadii intaad	hagar u caaheydo
Ama laba hechiiz u nocotay iyo	hommar diideydo
Inaan kiuu silyanaayo bulshada	waa hakeen taay
Taqab... ukuubadii iyo iyo	taqab kuliiloo

M A S A F O

Laba jaad oo nasaafa ah ayaa jiraan: mid loogo dhagmo Nafooyi, Bari iyo Mudug, midna laja yaqaan xeebaha Banaadir ilza Galgaduud.

1. Kasafada Woqooyi meelna wajana duwana Jiiftada, xatxa nasaanka, luuqda, miisaanka, Meesha keliya oo in war ku kala duwan yi-hain waq murtida.

Kasafada wazuu si war ahaseed wuxuu hawashaa waedi diineed. waxana tiriya niman diintu aqoon dher u leh, ayaa sana u bixiyey magaca Kasafa.

Kaxay wadaaddadu magacii horo oo jiifto uga tageen oo midkaan dambe u curiyeen haddii ayamba waxba ku kala duwanayn?

Jiifto waray u hasteen magac fan ku saabsan oon diinta u galmin, sidaas aweed bayna magaca masafee ule baxeen. Kasafada noocan ah wanaa ku caan ah Sayid Kar'ed Cabdulle Xasan, loomana baahna innaan halkaan ku falanqeeyno habka ay ku dhisantahay, waayo jiiftada ay-nu ka soo helalay baa kaaya filan, maadaama waxba ku kala duwanayn.

2. Kasafada Banaadir iyo Galgaduud way ka duwantahay nasaafada aan ka soo hadalnay xarxa liisaanka iyo luuqdaba. Warayse issa ja ec-yihiin xarxa nawa duwa ee wada ah waedi iyo xigmad.

Kasafadan danbe waxaa leeraa farlooyay caalinkii waddaniga ahaa

ee Sheeldi Gabyow, maasoo masafadiisu waedi diineed iyo guubaab
isuqu dhafneed, si uu dadka raxna ugu hanuuniyo jidka Bebbe marna
u tusiyo foolekumada gumaasiya.

Beydku wuxuu badanaaba ku chisan yahay 11 ama 10 alan. Waxaana
nararka gaarkood beydku ka kooftaan karaa 9 ama 12 alan. Haddiise
laysku daro tirada shaqal dhaceraayaasha iyo tan alamada waxay noqdaan:
14 iyo 15. Marar dhif ahma waxay noqon karaan 13 ama 16.

Tusaale: (Masafadii Gabyow).

Jididka towba intaan la soo jerin $11+3= 14$

Jahiinnan hoor jaanadaan u jeediyaa $11+5= 16$

Jijilcaanaa jinahiina tacabdha bal $11+3= 14$

Jismiganaar ma u joogsadaan nee? $10+4= 14$

- - - - o O o - - - -

Ninkii dharaartay dhabitii fiidka loo dhigay 16

Dhallaamadiisa asey u dhaansheen 15

Hadduu dhawaaqana dhib kaa badan 13

Waxaa dhahdaa ubbadeyda hoor dhuuq 15

- - - - o O o - - - -

Raran ninkii ku roogsadaa rabbedeyee 16

Ninkii la ruubiyeey raaxa raw fileysiin 16

- - - - o O o - - - -

Waxaa dhalaysa asii dhallaamaa	15
Waxaad dhamayso asii dhacaamaa	15
Waxaad dhahayso asii dhawaqyaa	15
Dhulkaad marayso asii dhabbaa	13
Intaan lagu dhalineey dhignaayee	14
Looxa la dhowrayey daha dhax yiileen	13

- - - - o O o - - -

Dhallinyaraay ma dhagaysahaysin	13
Dhallinyaraay ma la dhuumahaa yaa	14
Dhiddigow dhaamid ka dhowrsan maayee	15
Yaanan dhashiini la saarin dhiiftaar	14
Yaanan dhashiina dhurwayga loo dhigin	15

- - - - o O o - - -

Dalaaqyadeeda haddaan dureeriyay	15
Dig soo yiri yaa dagab dusha lay dhigay	16
Dukadayaa waqtigii aan dey jiray	15
Dararyayaa sacii maanta loo dabay	15
Dambeyd yadiisa ma irmaana lay yiray	15

- - - - o O o - - -

W I G L O (Wilgo)

Waa maanso aad u da'wayn oo habkeeda iyo murtideedu aanay marna qiima iyo qaaya dhicin qarniyaalkii badnaa oo ay ~~ji~~ jidka soo haysay.

Waa maansada samaysay isbedelka ugu ballaaran suugaanta Soomaaliyeed, kuna taanikarta inay murti aad u fara badan qiime aan la hilmaami karin lihina ka soo farcantay.

Xeeldheerayaasha suugaanta Soomaaliyeed rag ka tirsan sida Xaaji Baal-Baal iyo Sheekh Jaamac waxay qabaan inay wigladu ka timid xagga dhulka Waamo, oo looga yaqaani "Jiib", badanaabana naagaha ayaa lagu xood-xootaa. Markii dambana daraawiishi keentay xarumeheedii halkaasoo loo bedelay hees tillaabo (Dhaanto).

Codka iyo uheedada uun baa isbedeleen mooyee dhiska beydka dnaantadu waxba kama duwanayn kii Wiglada..

Daraaxiishtu waxay qaadi jirtay dhaantada marka ay duulaanka tahay iyo marka ay soo ~~gult~~ guuleysato, waxayna ahayd hees codkeedu ku imaanayo saanqaadka tillabada, kolkii dambana waxay isu rogtay hees cayaareed jaan iyo sacab qaadata..

Dhaantadii waxaa misana ka soo farcamay hees cayaareed la yiraahdo Hurbo oo ragga iyo dumarku goobta wada galaan.

Isirkii Wiglo meeshaas kuma ekaen ee Hurbo waxay sii dhashay

hees cayaareed kale oo la magac baxday Hirwo.

Nin la oranjiray Cabdi Shineema ayaa misana wuxuu soo saaray waxa la yiraahdo Balwo(1941) isagoo raacaya Miisaankii heesihii ka soo jeeday Wilgada.

Waxaa aad la yaab u leh in isbedelkaas qota Sheer lihi dhacay mud-dadii qiyaas u dhaxaysay 1910 ilaa 1941.

Sanadku markuu ahaa 1946 ayaa dhallinyaro reer Booraama ahi mii-saankii balwada iyo wixii dhaantada hees ka soo farcamay haleeshiiyeen codka Hellada. Waa markii ugu horaysay oo hees Soomaali ah la raacsiiyo wax lagu tilmaami karo muusik oo ka baxsan sacab, jaan iyo durbaan, ninkii ugu horeeyayoo hawshaas isku daya kuna guulaystay wuxuu ahaa Hindi.

Hellada waxaa faafiyay oo in yar ku soo banbixiyay koox dhallinyara ah oo la oranjiray " Kabacad " waayo waxay xiran jireen saraawiil iyo kabo cad cad, Ingiriiska bayna u shaqayn jireen (cunto kariyaal, wadayaal i.w.m.)

Hellada aad baa loo xiisaynayay burbana way soo if baxday; mud-da badan bayna ahayd heesta ugu wanaagsan oo magaalada lagu tume waxayna soo gaartay ilaa 1965. Kadibna heesa kale ayaa ka soo faracmay, waana kuwa aynu maanta ~~magaala~~ maqallaa, kuna raaxaysano.

Miisaanka Wiglada

Beydka Wigladu laba beyd bay isu raacaan ha ahaado xag-

ga codka ama xagga micnaha taasina waa astaan sugar oo Wiglada u gaar ah.

1. Beydka hore wuxuu ka koobanyahay 10 alan iyo 5 shaqal dheere.

2. Beydka labaad wuxuu leeyahay 9 alan iyo 3 shaqal dheere.

Waxyaabaha kale oo la yaabka lihi waa in:

b; Shaqal dheerayaasha beydka hore laga helo meela go'an oo kala

ah: alanta 2aad, 5aad, 7aad iyo 10aad.

t. Beydka labaad laga kala helo alanta: 2aad, 5aad iyo 7aad.

Miisaanka Wiglada

B e y d k a h o r e			
alan	shaqal dheer	Wadar	rugta shaqal dheer.
10	4	14	2aad, 5aad, 7aad, 10aad
B e y d k a l a b a a d			
9	3	12	2aad, 5aad, 7aad

T u s a a l e:

I. Ka - ^okaa - wi ^oMin - ley ^oMin - weyn ^ohu - ru - day (10+1=11)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ma - ^okoy ^oMin - ^olu - ^omeel ^oma - lee - ^oya - hay (9+3=12)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

II. Had - ^o dii ^o ra - ^o gu ^o duu - ^o lo ^o raar - ^o na - ^o ga - ^o lee (10+4=14)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Da - ^o gaal ^o ra - ^o ma - ^o taan - ^o nu ^o lee - ^o na - ^o hay (9+3=12)
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Beydadka soo socdaa waa kuwo a; naag la qabo iyo nin u soo haasaa-we doonts is dharsanayaan murti maldahan.

a- Ninkibaa xefada muskeeda soo istaaqay:

1. Cawecya cawoy caavecya kulloj.
2. Oiddiim caweysin kleecmayay.

b- Waxay ugu warceliway:

1. Dhabeeti libaaxle dhiin gorayow
2. ninkii dhaqay dhayda loo baadi

c- Saygii oo eel aan la filayn warka ka dnegsaneenayay waxuu ugu warceliway labadii hasaawaayey:

1. Belaayo rag baan u baali daayo
2. Birtay nimay gaadhey baan maleh.

- - o O o - -

Lixaad jeeni dhiig darayoo Dhaanto
 Bad weyn ka jibbaaayaan nahay

- - o O o - -

Qayaadsare wiilashii goranayoo Dhaanto
 Qoyaayo ka dhawday taan nahay

- - o O o - -

Haanso la Heeso

Qaybta labaad ee ah haansada la heeso, wadanka sad bay uji bucantahay wax la koobi karana ma aha, waxaana badanaba dhacda inay dhowr gobol isla taqaan hal hees, hase geeshee zaanay islai si i gaadin. Marka waxaa shib ah si loogu helo gawaaniin oo'an. Si-aas awjeed way adaptasy in heesoo dhan la wada siivo sharci oo'an oo u caan ah, sida yakeya iyo geeraarka oon gawaaniintoodu isbelin gobol kastaba ha loogu curiye.

Neefan waxaa tusaale shaan u soo caadanaynas heesa badanaba la wada yaqaan, waxaana dhici karta inay jiraan heesa kale oo aad u qaaya wayn oonaan halkaan ku xusin. Sababtuna waxay noqonkartaa inay yihiin wax degmo ama gobol kaliya u gaar ah.

Zidaynu horay u soo sheegnay heesuhu waxay u kala baxaan laba qaybood oo kala ah;

1. Hees Howleed	Hees Kooleed	2. Hees Ciyaareed	Inta hees ciyaara raacdoo idil
	" Kooye		
	" Caanood		
	" Kebdeed		
	" Caruureed		

Hees XoolaadHees Geel.

Kolka xoolaha la ilaali ayo ama la waraabinyo waa loo heesaa.

Xayawaan kasta oo la dhqdaa hees gaar ah buu leeyhay, waxaana ka mid ah: Hees Geeleed, hees lo'aad, hees aryeed iyo hees dameereed. Inkastoo heesahaani kala duwan yihiin haddana wada baaridoodu ma sahlana waxaanse tusaale ahaan uga soo qaadanaynaa hesta 'ella, waayo taas ayaa ugu caansan hees xoolaadka. Soomaalidu waxay aaminsantahay inay xooluhi ku raaxaystaan heesaha.

Sidaas darteed neefka waa loo heesaa si aanu u cidloon ama ugu daalin socodka dheer, si uu u noqdo hebed caruurtu xigato.

Geelu markuu rakaadanayo haddii looh heeso si wanaagsan buu u biya qaataa, haddii kalase inta bishimaha qoysto ayuu iska dhaqaqaa isagoo weli kelya dabacsan.

Sidoo kale awrka markii la rarayo haddii aan loo salsalin wuu kic kicid, ruuq-ruqaansi iyo siqid badanyahay culayska badana wuu ka margaagaa, haddiise nin cod wanaagsan u salsalayo cabasho iyo siqid midna lagalama kulmee wuu iska raamsadaa ilaa howshu ka dhamanayso oo ho' laga oranayyo..

Arrintaan haddii si cilmiya loobaaray ma noqon micne la'aan iyo iska dheh ee waa wax raad qota dheer leh.

Culima Maraykan ah baa ka gun gaartay inay xooluhu ku raaxays-taan muusikada iyo codedka mac macaan, ka dib markii ay sameeyeen tijaaboooyin badan.

Miisaanka heesta geela

Inkastoo gobol walba u qaado heesaha si gooni ah, haddana heesta geela aad baa laysaga eg yahay. Gobolla aad u yar mooyee. Waddanka intiisa kale oo idil si un baa loo wada qaadaa heesta geela.

Dhiska Beydka.

Beydka heesta geliu aad buu u gaaban yahay, wuxuuna ka kooban yahay 6 ama 7 alan oo ku dhamaystiran shaqal dheerayaasha.

B. Marka be dka uu yahay **lixle saddex siyood un buu noqon karaa:**

- 1) In beydku ka koobnaado 5 alan iyo 1 shaqal dheere.
- 2) Ama uu ka koobnaado 6 alan keliya oon shaqal dheeri biirinaynin.
- 3) 4 alan iyo 2 shaqal dheere mid leh (waana dhif).

T. Markase neudku uu yahay todobaale(1), seddax siyood un buu no-qon karaa:

- 1; 4 alan iyo 3 shaqal dheere.

2) 5 alan iyo 2 shaqal dheere.

3) 6 alan iyo 1 shaqal dheere.

T u s a a l e:

Waa tan oo ti - mid $5 + 2 = 7$
1 2 3 4 5

Waa na teen - nii $4 + 3 = 7$
1 2 3 4

Waa na tool - moon $4 + 3 = 7$
1 2 3 4

Waa na tu - ban - ta - hay $6 + 1 = 7$
1 2 3 4 5 6

Waad qa - boo - bi - ye $5 + 2 = 7$
1 2 3 4 5

Qun - yar $5 + 1 = 6$
1 2 3 4 5

Ha - dhaa - gaa - ga $4 + 2 = 6$
1 2 3 4

Heb - la go - dol i - yo $6 + 0 = 6$
1 2 3 4 5 6

Rugta shaqal dheerayaasha:

Heesta gella waxay leedahay shaqal dheere oo laga helo meela

u go'an, laba kooxood bayna u kala baxaan:

B. Qaybta lexleyda ah labadaan nooc bay noqon karaan:

- 1) Haddii beydku ka kooban yahay 5 alan & 1 shaqal dheere, rugta shaqal dheeraha waxay noqon kartaa alanta(3aad) ama (laad) ama (5aad).
- 2) Beydka ka kooban 4 alan & 2 shaqal dheere, waxay rugta shaqal dheeruhu noqon kartaa alanta(2aad,3aad) ama (laad,2aad).

T u s a a l e:

Shu - ba shu - ba - ney	$5 + 1 = (R. 5^\circ)$
1 2 3 4 5	
Sha - ley - to had - daa	$5 + 2 = (R. 2^\circ, 5^\circ)$
1 2 3 4 5	
Wa - xa ku - gu shu - bay	6
1 2 3 4 5 6	
Yaa kaa shu - bay	$4 + 2 = (R. 1^\circ, 2^\circ)$
Ha - dhaa - gaa - ga	$4 + 2 = (R. 2^\circ, 3^\circ)$
1 2 3 4	
Heb - la go - dol i - yo	6
1 2 3 4 5 6	
Ha - dhuub la - gu te - bey	$6 + 1$
1 2 3 4 5 6	
Fa - ri - hii ka - ray	$5 + 1 = (R. 3^\circ)$
1 2 3 4 5	
Waa lu - wa fi - day	$5 + 1 = (R. 1^\circ)$
1 2 3 4 5	

T. Qaybta todoobaadlayda ahaa 3 nooc ayey noqon kartaa:

1. Beydka leh 4 alan & 3 shaqal dheere, rugta shaqal dheera-yaasha waxay noqotaa alanta (1° , 3° , 4°).

T u s a a l e:

Waa	tan	oo	ti	-	mid	$5 + 2$	
1	2	3	4	5			
Waa	na	teen	-	ni ^o		$4 + 3 = (R. 1^\circ, 3^\circ, 4^\circ)$	
1	2	3		4			
Waa	na	tool	-	moon		$4 + 3 = (R. 1^\circ, 3^\circ, 1^\circ)$	
1	2	3		4			
Waa	na	tu	-	ban	-	hay	$6 + 1$

2. Beydka leh 5 alan & 2 shaqal dheere, rugta shaqal dheera-yaasha waxay noqotaa alanta (1° , 3°).

T u s a a l e:

Caa	-	ta	saar	-	tay	e	$5 + 1$	
1	2	3	4	5				
Caa	-	la	-	miin	-	ki	-	$5 + 2 = (R. 1^\circ, 3^\circ)$
1	2	3	4	5				
Caa	-	dil	-	kow	sa	-	hal	$5 + 2 = (R. 1^\circ, 1^\circ)$
1	2	3	4	5				

3. Beydka leh 6 alan & 1 shaqal dheere, rugta shaal dheera-yaasha waxay noqotaa alanta (1°) ase (2nd).

T u s a a l e :

Ay tol lee - da - ha - 5 + 2
1 2 3 4 5

Mischa Boydke "Heute Gedenkt"

Tirada alanta	Tirada Sh.Dh.	Vadar	Rugta Sh. Dhocrayaasha
4	2	6	alanta ($2^{\circ}, 3^{\circ}$) ana ($1^{\circ}, 2^{\circ}$)
4	3	7	" ($1^{\circ}, 3^{\circ}, 4^{\circ}$)
5	1	6	" (3°) ana (1°) ana (5°)
5	2	7	" ($1^{\circ}, 3^{\circ}$)
6	0	6	" -----
5	1	7	" (1°) ana (2°)

1. Geela geel fulay

Gaarimaayee

Ma ka daba fulo

$\pi = \pi = \pi = \pi = \pi = \pi$

2. Naddaxaysane

Dadd x ma o tahay

In rat sara kacay

Oo sibraar qoyey

Ooo sen'e cayiley

- - - - o O o - - - -

3. Qurdub u taahacu

Qurdub neelleba

Waa qubnaanjirey

- - - - o O o - - - -

4. Hadhaagaaga

Hebla godol iyo

Hadhuub laqu tebey

- - - - o O o - - - -

5. Xarbigaayaana

Anuunbaw xidhan

Xaa jadaatana

Xaadi iyu gisan

6. Reydableybaa

Reero jaalliin

Roobna ka onkodex

- - - - o O o - - - -

7. Uguufada roob

Eef acteenna ah

Idiin bal addoros

- - - - o O o - - - -

8. Sabaan adhi jabay

Sacna weyl gubey

Anoo suubiyo

Seento maalaa

Seexan waayey

Sagaaraystiyo

Sabool adhiyare

Sidaw noolyiin

- - - - o O o - - - -

9. Haddaan kura du

Kaalim ka iman

Kor wax baa jira

- - - - o O - - - -

10. Horaad kaagiyoo

Horaadka hablahaa

wax la huurshaba

Hareer ka **hillaac**

- - - - o O o - - - -

11. Geeri naagood

Guud la firay iyo

Guursi laga qaad

Geeridaydana

Guryo ba'ay iyo

Gablan laga qaad

- - - - o O o - - - -

12. Waa qaboobi ye

Qunyar soo soco

- - - - o O o - - - -

13. Weyda walasey

Weyda ku asoo

Oo ha ku umulin

- - - - o O o - - - -

14. Sool baad tegiyo

Soddon bay qadi

- - - - o O o - - - -

15. Intay gabannadu

Gaamuraayaan

Anba waw shubi

- - - - o O o - - - -

16. Xarbi xagallada

Wiil xanaanshiyo

Xoojiyaaska leh

- - - - o O o - - - -

17. Geelu gobabtii

Gaaniyo irmaaqn

Goloof iyo rimay

Haysku guda jiro

- - - - o O o - - - -

18. Jiidh iyo caddiin

Joome iyo kurus

19. Ragga geela leh

Ragga daba yaal

Ayaan daba naal

- - - - o O o - - - -

20. Waa tan oo timid

Waa na teen*hi*

Waa na toolmoon

Waa na tubantahay

- - - - o O o - - - -

21. Cagta saaray e

Caala*miinkayo*

Caadilkow sahal

- - - - o O o - - - -

22. Hadday tubantahay

Ay tol leedahay

Loo ma kala tago

- - - - o O o - - - -

H E E S M O O Y E

Hees Mooye waxay gaar u tahay dumarka, waxaana la qaadaa marka badarka la tumayo. Heesku wuxuu la socdaa beydkiiisuna ku go'aa(rhym) kolka kashū kui dhacayso mooyaha salkiisa. Justaas ayaa muusika u ah.

Miisaanka Beydka Hees Mooye

Beydka nees mooyuhu wuxuu ku dhisan yahay cod muusika leh oo aad u cad. Qaunuunkiisuna, aad vuu u qayaasan yahay. Inkastoo gobol walba uu leeyahay si gaar ahina uu u qaado heesaha, haddanna hees mooyaha waa isku wada mid geyigeeni oo idil xagga miisaanka, in aad u yar mooyee.

Beydkiiisu wuxuu ka koobanyahay 8 ama 9 alan iyo shaqal dheerayaal lagu dhamaystiro.

Alamadu waxay noqon karaan 6 ama 7 oo keli an. Haddii beydku uu jahay 6 alanle waxaa raaci karaan 2 ama 3 shaqal dheer.

Haddiise uu yahay 7 alanle, 2 shaqal dheere ~~un baa~~ raaci karta.

Rugta shaqal dheerayaashu way caddahay oo isma rog-rogtso.

Waxaa mar walba shardi ah in shaqal dheerayaasha laga helo alanta 3aad iyo tan 6aad. Haddiise beydku uu yeesho 3 shaqal dheere (waa marka beydku ka kooban yahay 6 alan iyo 3 shaqal dheere),

midkaan seddaxaad, oo beydka mar mar dhif laga helo, rugtiisu waa alanta laad, Waxaa xaarar ah in shaqal dheer laga helo almada 2aad, 4aad, 5aad iyo 7aad.

Haddiise ay dhacdo laguma dhawaaqo ee waa la xadfaa.

Miisaanka Beydka Hees Mooye

alan	+ Sh. Dh.	= Wadarta	Rugta Shaqal dheer.
6	+ 2	= 8	alanta 3aad, 5aad (waa shardi in laga helo beyd waliba)
6	+ 3	= 9	alanta laad (shardi ma aha)
7	+ 2	= 9	2°, 4°, 5°, 7° (waa ka xaraan)

N.B.

Eeg bogga lambarkiisu yahay () waxaad ku arkidoontaa Hees mooye wax yar qaynuunkiisu ka duwanyahay midka kan hase yeeshie, beyd haddii guud ahaan aad u eegto waa 9 alanle kaliya ah, marka kama fogaa qaynuunkaan.

Ga - ca - ^oloy ga - ca - ^oloy 6 + 2
 1 2 3 4 5 6

Ga - can - ^otay mi - di - ^ogey 6. + 2
 1 2 3 4 5 6

A - far ^okaa - ga di - ^ogaa 6 + 2
 1 2 3 4 5 6

Kaa - ^oga ^oday - ri - ya - ^oyaa 6 + 3
 1 2 3 4 5 6

Ha - bar - laā - we nin haa - yo 7 + 2
 1 2 3 4 5 6 7

Ha - bar weyn nin la - haa 6 + 2
 1 2 3 4 5 6

Ha - bar - tiis ni - may joog - to 7 + 2
 1 2 3 4 5 6 7

Hablo kay la dhasheen

Habarlaawe koryaa

Habar weyn la furyaa

Hablo guursa ~~daa~~ da'aa

Hooggu waa habartiis

~~Mu-hogaan-la-wareego~~
 Mu hoggaan la wareego

Mu haruurku biyeyyo

Hor banaan ha ahaado

Yaan lagaaga horrayn

- - o o o - -

Guur haddaad u haweto

Halka dheerna ha guurin

Halka gaaban ha guurin

Dhex dhexaadka nimood

Oo dhxeedka-ni looga dhacaayo

Door ahaa la daydaa

Halka dheerna na guurin

Maantay gaajo timaad

Dhaxda uu ka jabaa

Kuska uu is bilqaa

Waase baahi darteed

Waa bukaa ku yiraah

Halka gaaban ha guurin

Maantu gella cadhoowa

Garbahiisa ma gaaro

Gundhuhuu ka dhayaa

Dhex dhexaadka nimood

Dhexda looga dhacaayo

Door ahaa la daydaa

Kaas haddad heli weydo

Halka deexda deggayo

Karkay gaajo timaad

Wabar kuu jibinaayo

Door ahaa la daydaa

Halka duurka dagaaya

Sibi geel ku canaanta

Door ahaa la daydaa

Halka oofta degaaya

Giirow see bargihayo

Door phas la saydaa.

- - - - o 0 o - - - -

Alla yey la tunoooy

Ila taakulecyoooy

Karka uu cad caddado

Alla yaa iha tayooy

- o -

Kosa'coy cad caddeey

"

Gaana geel ka caddeey

Culimaa lu cuneeysa

Iyo caalin wadaad

Iyo eideyda goddeed

Iyo coofla barbaar

Iyo reer curadkiis

- - o - -

Halalkaan wecelleed

Haibaa geel laya keenay

La **a**naa hidin waayey

Hacartay la filcebar

Co horaad malachohay

La tunne ha tunnaato

La caddee ha caddaato

Culimaa cuniaonto

Iyo caalin wadaad

Iyo reer curadkeed

- - o - -

I hi hees oo ahayn

waa lu hees Faranaayey

Hadda waa la habroobey

Waa horaad balaqoobey

Hooyadey hal ma dhaami.

- - o - -

Badarow wad caddow

Caano geel la caddow

Culima lu cunee

Iyo **ciddeenna** barkeed

- - o - -

Dadar jaa tu ayee

Yaa tunaa tumayee

Gahar iyo garoob

Laka jeeso mirood

Gal weyn behareed

Waa muhiim oo thiis.

Far haddaan yahay nee'oo

Gabey nooyahay naaco

Oon gunuunac bilaabo

Geeduuhu wey lushaan

Geenyo waa danantaa

Geelu waa ololaa

Gaari waa fizataa

Geesi waa noontodee

Anna yafalka jalyaa.

- - - + o 0 o - - -

Heeskaan soo seodaa waa nooc ka mid ah hees mooye oo wax yar ka duwansh sharciigii aan horay u soo aragnay. Saas ay tahay waa la mid, waa o beydkiisu wuxuu ka kooban yahay 9 alan iyo shaqal cheer laysku daray. Waxa u ka geddiisan yahay waa almada iyo shaqal cheerayaasha tiradooda; waxayna kala ee noqon karaan sida chaxdaani ina tusinayso.

Miisaanka Beydka H. Mooyaha noociisa labaad

alan	+ Sh.Sh.	= Wadarta	Rugta shaqal cheerayaasha
5	+ 4	= 9	1°, 3°, 4°, 5°.
5	+ 3	= 8	(1°, 3°, 6°) ama (1°, 2°, 6°)
"	" "	" "	(1°, 5°, 6°) ara (4°, 5°, 6°)
7	+ 2	= 9	(6°, 7°) am (1°, 7°) ara (4°, 7°)
8	+ 1	= 9	baad

Go - dad - lo	go - dad - lee - yow	7 + 2
1 2 3 4 5 6 7		
Go - dad - le	xii - saa - low	6 + 3
1 2 3 4 5 6		
Guun a - lee - laa - yoew		5 + 4
1 2 3 4 5		
Gaa - ri	dhaan - dhaan - show	5 + 4
1 2 3 4 5		
Ga - cal - la - day	e - ri - yeey	7 + 2
1 2 3 4 5 6 7		

Gabar yaruu gubayuu

Gogosha ku cadheeyuu

Way i gabtaa yidhiyeey

Soo galyoo guuxyee

Sii baxiyoo xeenyeey

Rubadka ka cadhooboow

Kii gaaray gubayoow

Qaar igu qaadayeey

Qawda iga saaryeey

Bawlad ii dhiibyeey

Eesa beeseyeyeey

Beesad waa caanooy

Beesad waa hilibeey

Beesad waa dhuxuleey

Beesad waa subageey

Beesad waa sonkoreey

Beesad waa ~~shah~~ shaahee

Beesad waa milixeey

Bessadii madhateey

Buuri keen yihdiyeey

Ma hayo baan idhiyeey

Bawda iga jebiyey

Qaadaiyoow maqaleey

Wuu isoo dilayey

Waan ka soo dudayey

~~Waan-ka-see~~ Qaadi waa qorqodahaasi

Qaadiyow iga ruraa

Qaadi mawlaanow

Gacanba uma qaadine

Way gadaadootoo

Waa gaday baratee

Garow ha ii karisee

Qaadi gabadha~~s~~ ii celi.

H E E S C A A N O O D

Heestaan waxaa la qaadaa koika caanaha la lulayo waxayna goo-ni u tahay dumarka, Maadaama aanay haantu si fudud subagu soo saarin qofka ruxayaa si aanu u dallin buu hees isku maaweeliyaa, isagoo aqoonta beer dulacsanayo, ka eed sheeganaya marna dhaawayo.

Heesasoo socda baa si cad loogo dareemi karaa siyaabaha kala duwan oo ruxaha iyo haantu isu kal gacalsadaan ama collaabaan.

Miisaanka Beydka

Beydka hees canodku waa tobanle (10) alamada iyo shaqal dherayaasha isku jirkoodu.

Beydka dhif ahni waxay noqon karaan sagaalle (9) iyo koow iyo tobanle (11).

Rugta shaqal dherayaasha qaar waa go'anyihin qaarna way is bed beddelaan.

alan	Sh.Dh.	Wadar	Rugra shaqal dherayaasha
6	+ 4	10	alanta (1°, 2°, 4°, 5°)
7	+ 3	10	Way is bed beddeshaa
8	+ 2	10	alanta (3°, 7°) ama (3°, 5°)

Caadi ma aha

8	+ 3	11	alanta
9	+ 2	11	alanta (1°, 3°)
8	+ 1	9	alanta (3°)

T u s a a l e: ($6 + 4 = 10$)

Baa - yeey bul - looy ii bax
 1 2 3 4 5 6

$6 + 4 = 10$ (R.1°, 2°, 4°, 5°)

Waa bee - la cee - bee - da
 1 2 3 4 5 6

$6 + 4 = 10$ (R.L°, 2°, 4°, 5°)

T u s a a l e: ($7 + 3 = 10$)

Geel ji - re ku qoo - raan - sey
 1 2 3 4 5 6 7

$7 + 3 = 10$ (R. Ma sugna)

T u s a a l e: ($8 + 2 = 10$)

La - ba qaa - lin ku - la buub - tay
 1 2 3 4 5 6 7 8

$8 + 2 = 10$ (R. 3°, 7°)

Inta caadiga ahayn

T u s a a l e: ($8 + 3 = 11$)

Waa ma - xay is - guun - guun - ku
 1 2 3 4 5 6 7

$7 + 4 = 11$ (ma sugna)

T u s a a l e: ($9 + 2 = 11$)

Waa ma - xay is - ga - ba - li - xis - ku
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

$9 + 2 = 11$ (R.1°, 3°)

T u s a a l e: ($8 + 1 = 9$)

Ma fi - yoo - bi - de o - gi - ye
 1 2 3 4 5 6 7 8

$8 + 1 = 9$ (R. 1°)

1. Laabaa gaar laguu kala jar

Laba caalin kala buubtay

Geel jire ku oooraansay

2. Ma fayoobidee oyeye

Ma furtaa lagaa dhuushey

3. Haan yahay siddi gododle

Gododleha Garsaad Faarax

Waa maxay isruunguunku

Waa maxay isgceed saarku

Waa maxay **isgabalixisku**

4. Gacantayda kuma saarin

Gacalkeyna imasiinin

Waa gorof aan xoolehey

Aaan guri ka soo qaaday

5. Baayeyy bullooy ii tax

Waa bella ooobeede

Ayaan subax leu bidin

67 Haanyahay chifiligo dhubar jar

Waagii dhamaaryooway

Riiiliif dharaarsadee

Waa lay dhibayaayee

Be'sow ma dnanaanaatid!

Haanyahay dhaiknsi ii bax

- - - o O o - - -

Haay nyantay bulloq ii bax

Yaan subaqay lay bidinee

Oo yaad siisay lay oran

Gacantayda kuma lulan

Gacalkayana ima siinin

Waa poroi aan xalaayey

Oo quri ka soo qaaday

Geel jir lu dooraansay

Geed cheer la jaa soo lul

Laba caar laguu kala sid

Laba jaalin kila buubtay

Oor dhaadhaadaan doonay

Geel "leel" qanu geedqan

Laal qanu geedqan

Haantu ayedoo door ah

Oo doobi libadiis leh

Bay dooro doorowday

Ooo doobi laga waayey

Dooradu razzow daran

Baayzoy mulloy ii bax

Yaan sco bay lay orone

Yaan subax cad lay furine

Yaan subax uun lay bidin

Haanyahay dhithdigo dhabar var

Haanyahay dhalalaan qoocis

Waagii dharaaryowyee

Soomana dhanaanaatid

Ka fiycobidi ogiye

Ka furkaa lagaa dhuungay

Heestean waxaa la gaadaa narka la falkinayo aad la chatayo kebadda. Waxaa loo tiriya, sida hees caanoodka, si san loo dareemintaa daalka hawshaas ka yimaado. Waxayna u yaar tahay dunarka. Kurtida heestani waxay ka hadlaysaa hawsha kebadda iyo wixii la xiriiro sida eealka, roobka, mayraxda iyo ~~eesh~~ cawska.

Dhiska Beydka N. Kebdeed

Heestani si bay uga duwantahau maansada inteeda kalo, xargaa dhiska, Waayo laba siyoodbaa waa loo tiriin karaa beydkeeda.

1. Mar la tiriyo almada keliya, iyadoon lagu dhamaystirin shaqal sheerayaasha. Sababtuna waxay tahay, tirada alamada beykedeedu ma aha, sida maansada inteeda badan, wax marna badanayo marna ya-raanaya, markaasoo tirada lau dhamaystiro shaqal dheerayaasha.

2. Marna waxaa tirada almada lagu derikaraa tan shaqal dhee-rayayaasha. Maadaama tirada alamadu aanay is rog rogid badnayn, tan shaqal dheerayaashuna waa sidoo kale.

Hees kebdeedku laba nooc ayuu u kala baxaa, saas ay tahay muud ahaan way isu dhowyihiiin xagga dhiska iyo luuqdaba. Farqiga u dhexeeyana waa kan:

B) Nooca hore, waxaa laga yagaanaa xagga Waqooyi (Gaalkacyo inta ka shishayso).

Heestu laba laba beyd bay isu raacdaa.

1. Beydka hore wuxuu ka kooban yahay 10 ama 11 alan (marar aad u dhif ahna 12). Wuxuuna u kala baxaa laba shadar. Shadar-kiiba wuxuu noqon karaa 5 ama 6 alan, haddiise wadarta ala-mada beydka (oo ahaa 10 ama 11) lagu daro tirada shaqal dhee-rayasha waxay noqon karaan: 14, 15 iyo 16-
2. Beydka dambe uma kala baxo laba snadar, alamadiisuna waa 8 ama 9. (mar dhif ahna waa 7) kolkaan tirada alamada ku darno shaqal cheerayaasha wadartu waxay noqonaysaa 11 ama 12.

Beydka Hore

Tirada alamada shadarka hore	Tirada alamada shadarka dambe	Wadarta alamada	
5	5	10	Haddii lagu daro
6 ← → 5	5	11	tirada shaqal dheera yaasha, beydka wuxuu noqon karaa 14,15,16.
6	6	12	

Beydka Dambe

Tirada alamada beydka oo idil	Tirada shaqai dheerayaasna	Wadarta alamada & Sn.Dh.
8	3	= 11
	4	= 12
9	2	= 11
	3	= 12
7	5	= 12

T u s a a l e : (Beydka hore)

Saa - wa	saa - wee - yo	sa - gal	a - roor - ^o yow	(5+5=10)+5=15)
1 2	3 4 5	b 2	3 4 5	
Gee - si	geel kee - ni - yio	gaa - ri	xi - ra - ^o taa	(6+5=11)+5=16)
1 2	3 4 5 6	1	2 3 4 5	
Geed - ba	geed - ka u dheer	la - ga	ga - ^o raa - ca - yey	(6+6=12)+4=16)
1 2	3 4 5 6	1 2	3 4 5 6	
Wa - xa - yaa - ba - yoo	i - la	xu - maa - ^o doo	(5+5=10)+4=14)	
1 2	3 4 5	1 2	3 4 5	

T u s a a le: (Beydka Dambe)

Jab - tooy. jaw - gu waa roo - bee	7 + 5 = 12
1 2 3 4 5 6 7	
Si yaab a - qal - ka loo saar - yee	8 + 4 = 12
1 2 3 4 5 6 7 8	
Bi - dhaan dhee- re roob - ba - ri - ye	8 + 3 = 11
1 2 3 4 5 6 7 8	
Xum - ba - da i - dan - ka joo - gaa - ye	9 + 2 = 11
1 2 3 4 5 6 7 8 9	
Il ba - ri la - gaa - ga soor - yee	9 + 3 = 12
1 2 3 4 5 6 7 8 9	

— — — ○ ○ ○ — — —

1. Waa kan soo biligee Baarka ka onkaday
bidhaan dheere roob bariye

2. Naagan daah roganee doca dalfoolee
ninkeed dabeel raacyee

T) Jaadka labaad ee hees kabdeedka waxaa laga yaqaanaa Go/bolka

Banaadir, Shabeellaha Dhexe iyo hareerahooda.

Beydka heestu ma kala dhaadheera. Beydkiliba wuxuu ka kooban

naan karaa 10 ama 11 alan. Haddiise tirada alanta lagu bii-
riyo shaqal dheerayaasha waxay wadartoodu noqotaa 14,15,16.

Beydka haddaad u sii fiirsatid xagga dhiska waxaad moodaa
inuu leeyahay laba shadar oo kala **dheer**.

Shadarka hore, mar walba waa 4 alanle, shadarka dambese waa
inta beydka ka hartay, waxay noqon karaanna 6 ama 7 alan.

Tirada alamada Shadarka hore	tirada alamada Shadarka dambe	Wadarta alamada	
4	6	10	Haddii lagu daro tira- da Sh.Dh., beydka wuxu noqon karaa:14,15,16.
4	7	11	

T u s s a l e:

bed - dax bi - lood sce - di - taal i - yo soon - jaad 11+5=16
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

sin - tec - da tiil dhanb - bal saar lai joo - go 10+4=14
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

kus - lin al - low ie - hor ey - ru lee - fa - hay 11+3=14
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Dhab - ba - li - hii la bix - wa - ey she - na - deen 11+4=15
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

1.	Dhabbaikiisi	Iz dhaaweyoy dhannaadcon
	Ta kooy ietaa	ta dhamaato kaa dhi ay
	Dhudhun iyo	taako muwoo taqteensaa
	Bida dhal san	thalay aan dhukooda
2.	Seddaal bilcod	seeditaal iyo sconqaad
	Sinteeda tiil	habbal saar lau joogo
	Muslin allow	vehor maynu leedahay
3.	An waa jeclaa	fina aheereheyga
	Juuq ii galaa	janaw ii sariibaa
4.	Kil na kasaan	vidid dhowra maaycen
	Kiddiddadood	Allow yameeyee
5.	Lodden belbod	habbal saar lau jooaan
	Sinteeda tiil	sacna waa sugaysay
	Muslin Allow	nahar maynu leedahay

H E E S C A R U U R E E D

Heestaan waxaa la qaadaa kolka ay hooyadu oooneysso in ay see-xiso ubadkeeda. Kolka ay qaadayaana cunugga dhabarka ama dhabta eyey ku sidaa iyadoo ruxayso, ama sariirtuu jiifi karaa. Ca-ruurtuna aad bay ura heshaa, wayna ku huruddaa.

Dhiska Beydka Hees Caruureedka

Dhiska beydka hees caruureedka waddanka la ja yaqaan vaa isku wada mid in yar mooyee, oo beydku wuxuu badanaba ku dhiisan yahay 11 alan iyo shaqal dheerayaal lagu daray. Beydad aad u yarna waxy noqon karaan tobantle (10) ama laba iyo tobantle (12).

Ogoow mar badan bay dhici kartaa inay heestu ku bilaabata nus beyd ama eray keliya oo magac dhow ah sida: Maandhay! Marka looma tirinkaro beyd ee waa hal qabsi lagu hagaagsanayo heesta.

L.	Alanta	Sh. Dh.		L.	Alanta	Sh. Dh.
1	7	4	10	5	8	2
2	8	3	11	6	9	1
3	9	2	12	7	9	3
4	10	1				

T u s a a l e : $\frac{7+4}{11}$

o	o	o	o	o
la - xaad	wey -	dood	u	waa - lan
1	2	3	4	5

6 7

T u s a a l e: $\boxed{8 + 4 = / 11 /}$

Si - ^odii bur - cad ^oloo ^oba - ^osaa - ^osay
 1 2 3 4 5 6 7 8

T u s a a l e: $\boxed{9 + 2 = / 11 /}$

Mi - ^oyaan ^oku - gu ^ogoo - hay ga - cal - le
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

T u s a a l e: $\boxed{10 + 1 = / 11 /}$

AM - ma go - dad - li - ye min - ya - ra - ^odii
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

T u s a a l e: $\boxed{8 + 2 = / 10 /}$

Bas - ra ^obee - la i - dil ^odhaa - ney
 1 2 3 4 5 6 7 8

T u s a a l e: $\boxed{9 + 1 = / 10 /}$

Dad - ka tan u - gu ^obi - lic ^oree - ney
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

T u s a a l e: $\boxed{9 + 3 = / 12 /}$

Si - ^odii wa - ^oxaan ^oaab - ba ko - ri-nin
 1 2 3 4 5 6 7 8 9

- - - o o - - - -

basra beeila idil dhaaney

Dadka tan ugu bilic rooney

bañ Canvaro chasneediyyey

Baabuurro guuxaayiyo

baxsanow gammaankiyo

buntukhyaa lagaa bixin

- - - o o - - -

Sidii waxaan aabbe korinin

Abaudisiyooy la oranin

Ayeeeyooyin isu dhiibin

Abeer dhalay loo lisaynih

Abaartii subag la siinin

Maxaad awda ugu raagtay

- - - - o o - - -

Sidii biyo loo harraaday

Sidii burcad loo basaasay

Sidii barax maalin geeddi

Bilaney loo baahayey

- - - - o o - - -

Kaxaad weydood u waalan

Kaxaad anna ii wareerin

Yaa hawayin

Ha waayin ha waayinnee hay

*anaagsan hooyo

Haa waayin wax siiyeaabbo

Haa waayin walaala dhowr ah

Ha waayin intii wax kuu ah

Ha waayin waxaad ku raysid

- - - - o o o - - - -

Sidii guuguule yeeshay

Amma ~~guumey~~ guumey mar curatay

Amma godadliyo minyaradii

Miyaan kugu gooyay gacalle

- - - - o o o - - - -

Ducaysane gacal daryeele

Duleed marti kagama seexde

Dadkiisaba daadaheeye

Jax loo diray darafta laace

Dareemada *ali kabloowa

Dixida gaaroodiyoo waa

Bilowa bilow hooyadii

Bilow loo baahayow wa

Bilow beel muuriyow wa

Sidii bilanow bel dhalatay

Sidii biyo loo harraaday

Sidii barax maalin geeddi

Sidii burcad loo basaasay

Bilow hooyadi bilowa

----- o O o -----

Sidii gododliyo minyarade

Sidii guun wiil ku curatay

Sidii geel xera ku raagay

Miyaan kugu hoohay gacalle.

----- o O o -----

Hooyow arbow

Arbow aaragudahayow

Markaad xalay qaylinaysay

Maa guttaa kala horjeogtay

Ma geel baad xera u weyday

Ma gaas baad qaybinaysey

Ma geenyaa ka mirootay

----- o O o -----

Hees caruureedka inta yar oo aan waafaqsaneyn qawaaniinta
guud, waxaa ka mid ah heesahaan soo socda oon **ka** qiima liidan
kuwa kaleba:

Maandhow, tolkaa wuxuu kuu tirsanayaa (11 + 6 = 17)

Intaad tiraab iyo tuuryo leedahay (11 + 4 = 15)

Anna tolkay wuxuu kuu tirsanayaa (11 + 3 = 14)

Inaad u tuurtaa ahal tuugmo weey~~ge~~ (11 + 5 = 16)

Tilkey sitaan arladay tibaaxaan (10 + 5 = 15)

— — — — o 0 o — — —

H E E S C I Y A A R E E D

Hees ciyaareedku waa nooca maansada ugu faca wayn, Sidaan ho-ray u soo sheegnay ciyaaro aad u fara badan oo kala duwan baa dal-keena laga dheela mid walibana heesa gooni ah bay leedahay.

Intaanaan ciyaaraha dhax gelin aynu is waydiino: waa maxay ciyaari, xaggee baysa ka timid?

Ciyaaruhi waxay u kala baxaan laba jaad, Mid diin ka soo jeeda iyo mid farxad iyo dabaal deg loo tunto.

Labadoodana waxaa fac wayn midda hore.

Aadanaha markii ay ka horyimaadaan waxyaaba naftiisa halis
geliyaa waxay ku beeraan cabsi, naxdin iyo argagax, wuxuuna isku
dayaa inuu la dagaalamo dabeeecadda dulaanka joogtada ah kui haysa.
Haduu ku guulaysan waayo legdanka dabeeecadded wuxuu isku dayaa
inuu u lelo mar marsiyo naftiisa ku qanciya guuldarrada ka raac-
day dagaalka ~~je~~**gankiisa.**

Dadku mar-di uu garan waayay una taag waayay fenoominayaalka ay ka mid yihin: dhulgariirkha, cucurka, dufaanta, daadka, absarans, ujaca, canalka i.w... ayuu isku naaveeliyay inay jirto awood ka adde kana saraysa oo pastuul ta ah muuldaradiisa. Si nu u ta mahadalo caro iyo siyaad inuu Bill's-ka lamu caabudo taawwala oo u molnooyi in tu celabi oo uuslaha iyo awoodda harayen, inaad ishi a

Doddii -waddeegaa mid kaliya itt -wadane wuxuu u kala saaray ku-
wo junaanta iyo shibaataada la u shirro, si ilaahyada ama muuxaa-
mada caradooda loogu qabcoojiyo iyo hiwa arwaaxa iyo labaaldegga loo
dheelo sida xiligga berwaagada iyo gaal ugaareedka.

Haddii xamniyalkii horo ciyaaruhi ciin walka lu hayeen yaahu'
iyo mahedneey ruuxsaaneedna loo dheeli jiray, waanta way dhalan rognan
qaarkood oo waxay isu rogeen wax haad iyo maawclo loo adeetsado;
inkantoo luwa Beobaha, Xim iib, Xaynadiis iyo Booramuhu 'k, ka mid
wihin weli Soqaankeena loo vihaato wax hwoob dhaksoon loo ciwerra
si loo'e nabadgalo caradooda iyo aramidooda.

Ilbaxnimadu ciyaar diineedka way raad gaddaa waayo waxay lu til-
maantaa khuraafaa, si ay u sii cimri dhereystaanna qaar baa diinta
Islaanka isku saaqay, sida Xayaadka iyo Booranha, Qaarna weli isra
Dhalan rooin sida Dabshidka, Bullada iyo ~~et~~ istunka.

Ciyaar diimeedka waxaa lamyu partaa bururka qabta qof ciyaar-
tooda ka mid ah sida Baarka. Brayga Saar ahi wuxuu noosa yimiil xaj-
ja Kabashada wuxuuna ahay ilaa ay caabudi jireen oo la oranjiray
Zaar, inayna waxaan u rognay Saar waayo codadkeenna kuwa jirto "Z".
Ciyaro diineedka see socda waa kuwa dalkeenna ugu caansan, qaar
da' wayn, qaarna waa farac danbe.

1. Dabshid

2. Beebe

3. Saar

4. Baarcadde

5. Saar luueed	6. Saar mooye
7. Junato	8. Xayaad
9. Istun	10. Ningis
11. Boorane	12. Ardooyin (wadaadda)
13. Saar fadhi	

Ciyaaraaha caanka ah oo tumashkada waxaa ka mid ah:

1. Battar	2. Beerey
3. Daba fadal	4. Diikow
5. Dowla damiin	6. Walsaqo
7. Gabley Shimbir	8. Waalo
9. Or Dheere	10. Kakahow
11. Saylaci	12. Jaariile
13. Daadooy	14. Kariini Basbaas
15. Walla - Walley	16. Hurdadiid, tur
17. Shirib	18. Bulle
19. Heelley	20. Hirimaale hana haybsan
21. Helelewaaale	22. Hirwo
23. Kabee B ey	24. Walsaqo
25. Wil Willey	26. Hirikow

Miisaanka hees ciyaareedka ma laha qaunuun guud waayo gobol walba waxaa laga yacaan jaadad gooni ah sidaas awgeed way adagta-hay in sharci go'an la siyo sida noocyada kale oo naansada, in ~~mid-wal~~ mid walba gooni loo baarayo mooye inkastoo ay tobanle u badan yihin.

Hees Durbaan.

- Walaaleey gacalisooy	$7 + 3 = 10$
Gadeysaa lay dhahaa	$6 + 4 = 10$
GEDDOY WELI LOOMA TEGIN	$8 + 2 = 10$
Haddaan galoo gelin dhexaad	$8 + 2 = 10$
Glaayradu waa ciyaan	$7 + 3 = 10$
Bannaan jiif waa baqaa	$6 + 4 = 10$
Waxaa n badiye ku nacay	$8 + 2 = 10$
Waxaan beledkii ku nacay	$8 + 2 = 10$
Waxaan odayaal ku naday	$9 + 2 = 10$
Waxaan inankii ku nacay	$8 + 2 = 10$
Waxaan aqal weyn ku nacay	$8 + 2 = 10$
Waxaa baadiye ku nacay	$8 + 2 = 10$
Harraadkiyo hawsha badan	$8 + 2 = 10$
Waxaan beledkii ku nacay	$8 + 2 = 10$
Wax baas oo buug ku yaal	$6 + 4 = 10$

- Waxaan inankii ku nacay	$8 + 2 = 10$
Bar duunyaan loo aqoon	$6 + 4 = 10$
Waxaan aqal weyn ku nacay	$8 + 2 = 10$
Asaasoo yuu aradin	$7 + 3 = 10$
Bilaadeey ina adeer	$7 + 3 = 10$
Bilaash kaalay igu raac	$7 + 3 = 10$

Ciyaar Haanood.

- Hablow cay iyo ammaan	$7 + 3 = 10$
Caloo shayday hurdaan	$6 + 4 = 10$
Middee baa caashaqdeen?	$6 + 4 = 10$
Middeen cawda u goglaa?	$7 + 3 = 10$
Sidii koorweyn halaad	$6 + 4 = 10$
Kor iyo hawd sare ka timid	$9 + 1 = 10$
Kulayl badan baan qabaa	$7 + 3 = 10$
Shimbiro geed wada koraa	$8 + 2 = 10$
Midiba cayn bay u cidaa	$8 + 3 = 11$
Carro ba waa camaladee	$8 + 2 = 10$
Illayn lays ma cod yaqaan	$7 + 3 = 10$

- Halbaa hilin igaga jaban	9 + 1 = 10
Hilbaha, yaan ka ceshadaa	8 + 2 = 10
Habeenkii ka ma fulmoodoo	8 + 2 = 10
Dharaartii ka ma hadhgaloo	8 + 2 = 10
Sankaa qori igaga jabay	9 + 1 = 10
Sintaa midig baan ka jabay	8 + 2 = 10
Ilbaa saxar igaga dhacay	9 + 1 = 10
Haduana waan soconayaa	0 + 2 = 10

B a t a r:

- Samasamiyo siraad u egeey	9 + 1 = 10
Sonkor dhagax sideedii	7 + 2 = 9
Rabbow, yaa siiba oo liqa	8 + 4 = 12
Carmal guursadaa mooyee	7 + 4 = 11
Cadriyadda cunaa mooyee	8 + 3 = 11
Cagta soo ma rogi karo	8 + 1 = 9
Sacab imuu dad Bari yahay	9 + 1 = 10
Dad na inuu annaga yahay	9 + 1 = 10

- Awal ba waw dareen qabay	8 + 2 = 10
Inay duunyo geel tahay	7 + 3 = 10
Duur imuu caleen yahay	7 + 3 = 10
In dareemo caws tahay	7 + 2 = 9
Awal ba waw dareen qabay	8 + 2 = 10

S a a r:

- Adduunyadu waa haween	7 + 3 = 10
Halkaan layskuma hayee	7 + 3 = 10
Middoonaaba ha hadlee	7 + 3 = 10
Hooyadu waa lama huraan	8 + 2 = 10
Karada ay nagu hantiday	9 + 1 = 10
Haddaan hoos uga dhacnaa	7 + 3 = 10
Wadnuhu bay ka hinqatoo	8 + 2 = 10
Calooshay ka calcashaa	7 + 3 = 10

Hooyadu waa lama huraan (Carees Ciise)

Qaboohey (bay).

- Biyaanoo biyaanoo	6 + 4 = 10
Bohol yerey biyoo wedee	8 + 3 = 11

- Iyeyoy iyeyow	6 + 4 = 10
La araw ma amaamade	8 + 3 = 11

Shirib (Banaadir).

	alan
- Seddax walxaato waa dadaal	8
Seddaxna Daaimaa yuwaad	8
Dugsi la oodo waa dadaal	8
Diingaadna Daaimaa yuwaad	8
Dooful abuuro waa dadaal	8
Daruurna Daaimaa yuwaad	8
Dahaba guuri waa dadaal	8
Dadkana Daaimaa yuwaad	8

- - - - o o - - -

- Seddax walxaato waa muraad	8
Seddaxna waa maseer u yeel	8
Mara yo shaashna waa muraad	8
Makaawi waa maseer u yeel	8
Musbaas yo maalin waa muraad	8
Masawacna waa maseer u yeel	8
Masaar yo yaambo waa muraad	8
Makiinana waa maseer u yeel	8

- - - - o o - - -

- Afar walxaata afareey	8
Uyuna aaladood yihiin	8
Qandiya ul dheer	8
Odayey aaladiis yihiin	8
Afar gocayo yo aleel	8
Oor geel ay aaladiis yihiin	8
Afar ganuun iyo aftaak	8
Ugaartay aaladood yihiin	8
Eeba il yara eyrba eyr	8
Igaaray aaladood yihiin	8

- - - - o o o - - - -

Ciyaar lagu ciyaaro Ceerigaabo.

- Xoolo waa seela oo gudha	<u>_____</u>	$8 + 4 = 12$
Dadna waa nugaal godan	<u>_____</u>	$7 + 2 = 9$
Caqlina waa kan aabahay	<u>_____</u>	$8 + 3 = 11$
Ciyaari waa tan igu maqan	<u>_____</u>	$9 + 2 = 11$
Rasga calooshiis la cayaar	<u>_____</u>	$8 + 3 = 11$
Iyo ciil kaw baxow daran	<u>_____</u>	$8 + 3 = 11$
Naagna ciirteed bogatiyo	<u>_____</u>	$8 + 3 = 11$
Casarkii seexataa u daran	<u>_____</u>	$9 + 2 = 11$

- - - - o o o - - - -

RAADRAAC

- Cabdalla Cumar Mansuur “Jaadadka maansada soomaaliyeed iyo afka maldahan” (Buugga qalinjebinta), Xamar 1975
- Abdalla Omar Mansur, “Il ciclo poetico di Ruga”, in Nuova Era, Mogadiscio 1976
- Cabduullaahi Diiriye Guuleed “Gorfaynta gabayga” Marka 1976
- Maxamed Xaashi Dhamac (Gaarriye) “Misaanka maansada” (qoraalo taxana ah) Xiddigta Oktoobar, Xamar 1976
- Andrzejewski G. & I.M. Lewis “Somali Poetry: an Introduction” Oxford 1964.
- Aw Jaamac Cumar Ciise “Diiwaanka gabayadii Sayid Maxamed Cabdulle Xasan”, Akedemiyada Dhaqanka, Xamar 1974.
- Axmed Faarax Cali “Idaajaa”, “Ismaaciil Mire”, Akedemiyada Dhaqanka, Xamar 1974
- Xafiiska Manaahijta, “Suugaanta” Dugsiga sare, fasalka koowaad, wasaaradda Waxbarashada, 1976.
- Muuse Galaal: Cajalooyin maqal oo laga duubay Muuse Galaal isagoo ka sheekaynaya taariikhdi iyo gabayadii Ina Cabdulle Xasan (Lixdameeyadii in laga duubay ayaan filayaa).